Organo Pleno

Methode voor kerkorgel deel 1

Christiaan Ingelse

Wil 1170
Muziekuitgeverij J.C. Willemsen - Naarden (Holland)

Organo Pleno

Methode voor
kerkorgel
deel 1

Christiaan Ingelse

Inhoud deel 1

Wil 1170
Muziekuitgeverij J.C. Willemsen - Naarden (Holland)

Organo Pleno

Woord vooraf
Voor u ligt het eerste deel van een nieuwe zesdelige methode voor kerkorgel: "*Organo Pleno*".

Bij het maken van deze methode stond mij het volgende voor ogen:
- de methode moest *muzikaal aantrekkelijk en toegankelijk* zijn,
- de methode moest *leerzaam* zijn,
- de methode moest *veelomvattend* zijn,
- het moest een echte methode voor *kerkorgel* worden.

Muzikaal aantrekkelijk en toegankelijk
Bij het maken van deze methode is er naar gestreefd om de leerling reeds in een vroeg stadium aantrekkelijke en toegankelijke muziek te laten spelen.
Ter verhoging van het speelplezier werden de liedjes in de eerste vier hoofdstukken voorzien van een docentenpartij.
In dit eerste deel zien we veel eenvoudige, makkelijk in het gehoor liggende stukjes: walsjes, dansjes, marsen enz., kortom muziek, *die in verhouding tot het muzikaal-technische niveau* nog niet te complex is. M.a.w. de stukjes zijn eerder akkoordmatig dan polyfoon gedacht.
Tegelijkertijd is er ook naar gestreefd om niet te veel of in ieder geval niet *uitsluitend* in een *majeuridioom* te werken.
Zonder dat er in het eerste deel al in theorie hierop wordt ingegaan, wordt de leerling direct ook met het *mineuridioom* vertrouwd gemaakt, zodat muzikale eenzijdigheid wordt vermeden.

Leerzaam
Naast de muzikale aantrekkelijkheid is uiteraard het aanleren van *muzikaal-technische vaardigheid* van groot belang.
Er is naar gestreefd om *theorie* en *praktijk* hand in hand te laten gaan.
Bij de behandeling van de diverse intervallen worden deze in praktijk gebracht in allerlei *intervalstukjes*, waardoor de leerling met het *beeld* en de *klank* hiervan vertrouwd raakt.
De leerling is dan niet te veel gefocust op *alleen de noten* maar vooral ook op de *muzikaal-technische inhoud*.
Ik vind het van groot belang om *handige* organisten te kweken.
Daarom moet de leerling regelmatig muzikale fragmenten een octaaf verplaatsen om zo in een vroeg stadium al met een groot gedeelte van het klavier vertrouwd te raken.

Veelomvattend
Het is de bedoeling om in deze methode de leerling uiteindelijk zover te brengen, dat hij of zij over een behoorlijke manuaal- *en* pedaaltechniek zal beschikken.
Aan het eind van deze methode moet de leerling in staat worden geacht om een vierstemmig koraal met manuaal en pedaal correct te kunnen spelen.
Qua literatuurspel zal het *eindniveau* ongeveer bij de "*acht kleintjes*" van J.S. Bach uitkomen.

Methode voor kerkorgel
Het is een methode voor *kerkorgel*.
Dat betekent ten eerste dat de *kerkmuziek* en het *koraal* ruim aan bod komen.
Ten tweede betekent het dat de leerling van af het begin al met het *registreren* vertrouwd wordt gemaakt. Bij veel stukjes staan registraties aangegeven.
Hiermee wordt de leerling zich van de vele mogelijkheden van een orgel bewust en gestimuleerd om ook zelf met de registers te experimenteren.
Het spreekt dan ook vanzelf, dat de aangegeven registraties slechts een voorstel zijn: leraar én leerling moeten zich vrij voelen om ook andere mogelijkheden uit te proberen of om te kijken of de aangegeven registraties *vertaald* kunnen worden naar de mogelijkheden van het beschikbare orgel.
Het mooiste is het als de leerling een *echt pijporgel* tot zijn beschikking heeft, maar de praktijk leert dat dit meestal niet het geval is en op een *elektronisch* orgel gespeeld moet worden. De gegeven registraties houden dan ook rekening met de mogelijkheden van het wat uitgebreidere elektronische orgel met twee klavieren en pedaal.
Overigens zijn alle stukjes ook op één klavier te spelen.

Van harte hoop ik dat met behulp van deze methode velen er toe worden aangezet om één van de mooiste en meest veelzijdige muziekinstrumenten te leren bespelen: *het kerkorgel*.
Als het goed is gaan voor de leerling, die deze methode grondig heeft doorgewerkt, de schatkamers van de orgel- en kerkmuziek-literatuur wijd open.
Als deze methode hierin een bijdrage heeft geleverd dan ben ik in mijn opzet geslaagd.

Dankwoord
Dick Sanderman wil ik op deze plaats hartelijk danken voor het doorlezen en van opbouwend commentaar voorzien van deze methode.
Tot slot wil ik ook mijn vrouw Anneke Ingelse hartelijk bedanken voor haar geweldige steun en meedenken in het tot stand komen van deze methode, voor haar opbouwende kritiek en niet in de laatste plaats voor de prachtige aquarel die zij speciaal voor de cover van deze methode heeft gemaakt, een kleurige fantasie van orgelpijpen: *"Organo Pleno"*.

Christiaan Ingelse
Gouda, oktober 2006

Hoofdstuk 1

Een eerste muzikale verkenning

Inleiding

Wat horen we als we naar muziek luisteren?
We horen iemand een lied zingen of een instrument bespelen:
een viool, een fluit, een piano of...... een orgel.

Wat horen we nog meer?
We horen hoge of lage tonen, misschien wel een mooie melodie. Vaak horen we samenklanken.
De klank kan *sterk* of *zwak* zijn, *hard* of *zacht.* De klank bestaat uit tonen die *kort* of *lang* duren.

Korte of lange tonen vormen samen het *ritme* in de muziek.
Met dit *ritme* zullen we nu onze muzikale verkenning beginnen:

Ritme

We spreken af dat: ♩ = kort (een *dichte* noot met stok)

𝅗𝅥 = lang (een *open* noot met stok)

We beginnen nu eerst met de kort noten.

Klap of tik de volgende reeks van korte noten. Alle korte noten moeten *even kort* zijn!
De strepen tussen de noten zijn *maatstrepen*. Er passen voorlopig vier korte noten in een maat.
Later zullen we merken dat het er meer of minder kunnen zijn.
Om het slot van een muziekstuk aan te geven gebruiken we een *slotmaatstreep*,
dat is een dubbele maatstreep.

Om de maten hoorbaar te maken benadrukken we elke eerste noot na de maatstreep
door hem harder te tikken of te klappen.
Dit noemen we een *accent* >

Zeg bij iedere korte noot: *kort.*

accent maatstrepen slotmaatstreep

1 kort kort kort kort | kort kort kort kort | kort kort kort kort | kort kort kort kort ||

We gaan nu *lange* noten klappen (tikken). Alle *lange* noten moeten even *lang* zijn.

Zeg bij iedere *lange* noot: *lang*

2 lang lang | lang lang | lang lang | lang lang ||

Bij de volgende oefeningen combineren we korte en lange noten.
We zeggen *lang* bij lange noten en *kort* bij korte noten.

3

kort kort kort kort lang lang kort kort kort kort lang lang

4

kort kort lang kort kort lang kort kort kort kort lang lang

5

lang kort kort lang kort kort lang lang kort kort kort kort kort kort lang

6

lang lang lang kort kort lang lang kort kort lang lang kort kort kort kort lang

Het is belangrijk dat je elke dag deze oefeningen repeteert.

Toonhoogte

Nu we ons met het *ritme* (de korte en lange noten) hebben bezig gehouden,
gaan we ook eens goed luisteren naar de *toonhoogte*.
Bij het orgel moeten we, voordat we gaan spelen, eerst een register kiezen.
Voorlopig gebruiken we alleen registers met het cijfer 8'.
De betekenis hiervan wordt later uitgelegd.
Register: Prestant 8' of Fluit 8' (holpijp, roerfluit of een andere fluit).

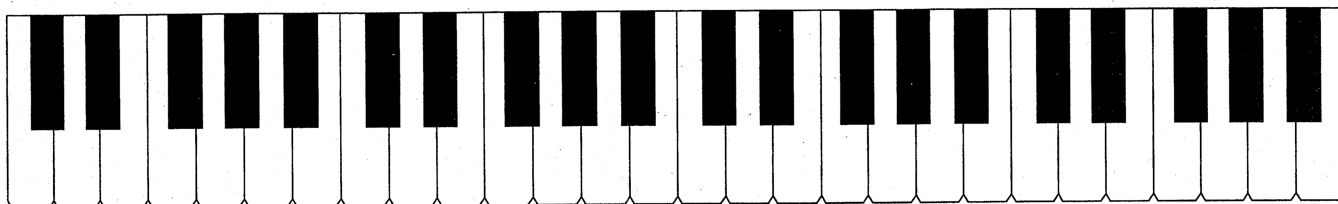
Speel met je rechter wijsvinger vanuit het midden van het klavier op de witte toetsen:
speel steeds een volgende witte toets naar rechts. Luister goed wat je hoort.

Daarna doe je hetzelfde met de wijsvinger van je linkerhand,
maar dan vanuit het midden van het klavier naar links.

Wat hoor je?

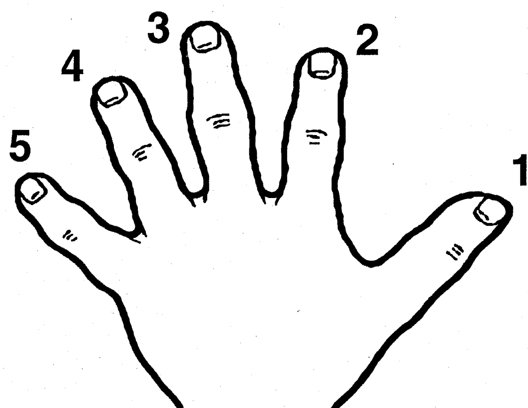
Als we naar rechts gaan worden de tonen steeds *hoger*.
Gaan we naar links, dan worden de tonen steeds *lager*.

Voor we verder gaan moeten we eerst beter de weg zien te vinden op de vele toetsen van het *klavier*.
Zoals je ziet hebben we naast *witte* ook *zwarte* toetsen.
Juist met die *zwarte* toetsen kunnen we ons gemakkelijk oriënteren.
We zien steeds groepjes van *twee* en *drie* zwarte toetsen.

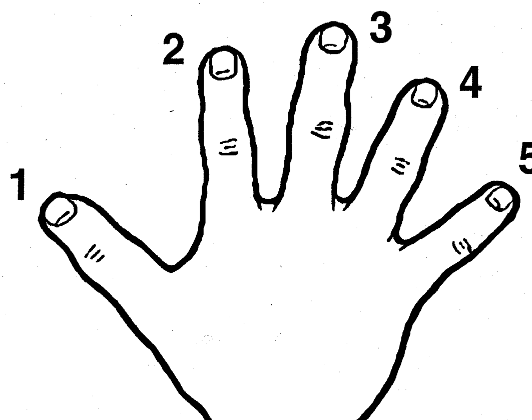

Lage tonen **Hoge tonen**

Speel met de *rechterhand* de tonen van alle groepjes van *twee zwarte toetsen.*
Begin links van het klavier en ga naar rechts (naar boven)
en dan weer terug naar links (naar beneden).
Gebruik stijgend de vingerzetting: 2-3, 2-3, 2-3 enz.
en dalend: 3-2, 3-2, 3-2, enz.
Speel rustig in lange tonen.
Doe hetzelfde met je *linkerhand.* Vingerzetting stijgend: 3-2, 3-2, 3-2, enz.
en dalend 2-3, 2-3, 2-3 enz.
(Zie onderstaande afbeelding voor de juiste vingers.!

Linkerhand

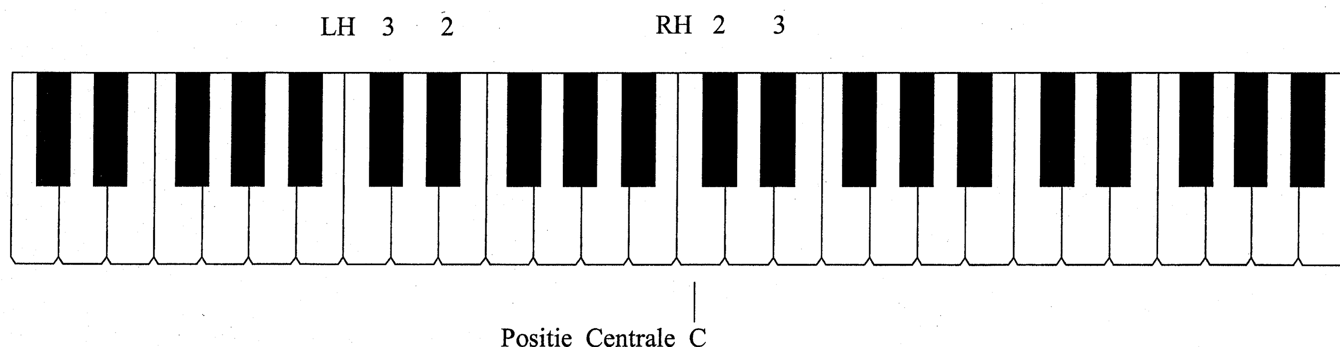

Rechterhand

Nu gaan we de groepjes van *drie* zwarte toetsen gebruiken.
Speel weer eerst met je *rechterhand* en daarna met je *linkerhand* de tonen van alle groepjes van *drie zwarte toetsen.*
Speel rustig in lange noten.
Vingerzetting rechterhand stijgend: 2-3-4, dalend: 4-3-2.
Vingerzetting linkerhand stijgend: 4-3-2, dalend: 2-3-4.

Speeloefeningen voor twee zwarte toetsen

Zet je beide handen klaar op de groepjes van twee zwarte toetsen!
zoals op onderstaande afbeelding is aangegeven.

Let op:
voor de RH staan de stokken *omhoog*
voor de LH staan de stokken *omlaag*

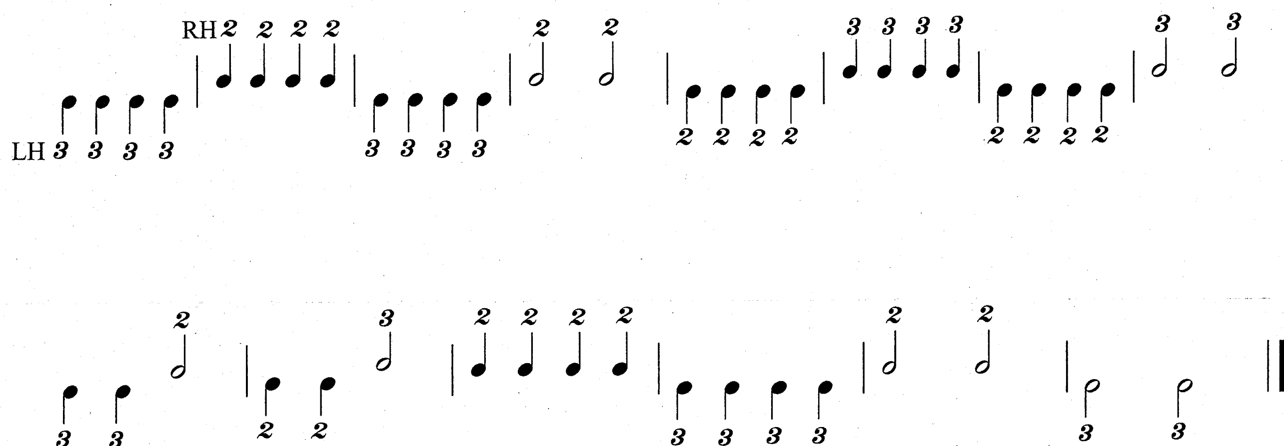
RH 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2
7
LH 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3

RH 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3
8
LH 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2
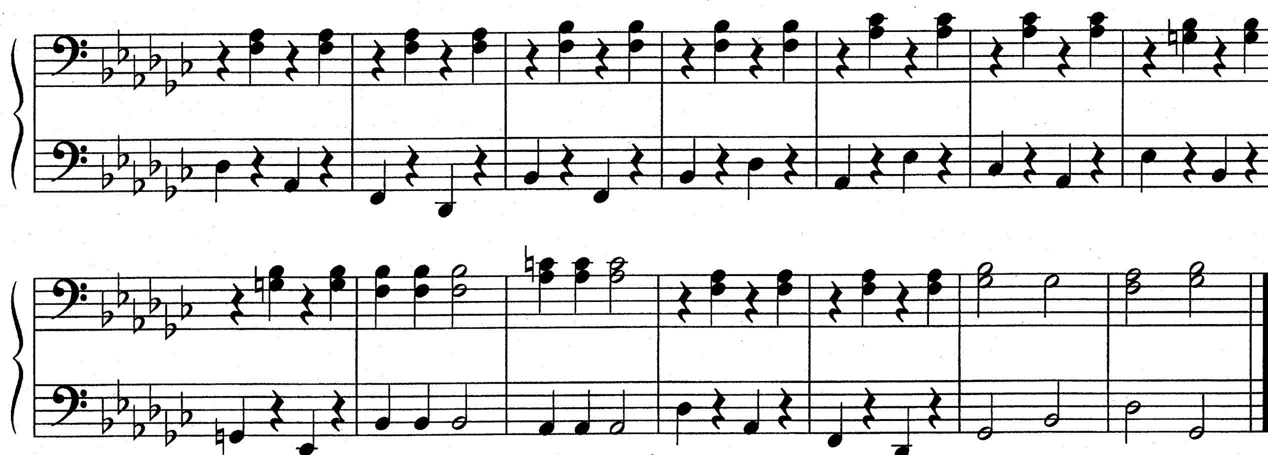
2 2 2 2 3 3 3 3 2 3 2
9
3 3 3 3 2 2 2 2 3 3 2 2 3 3 3

10 Huppelliedje

Probeer nu maar eens of je de *korte* en *lange* noten op je gevoel correct kunt spelen.
Als dat niet lukt zeg je gewoon weer *kort* bij de korte noten en *lang* bij de lange noten.

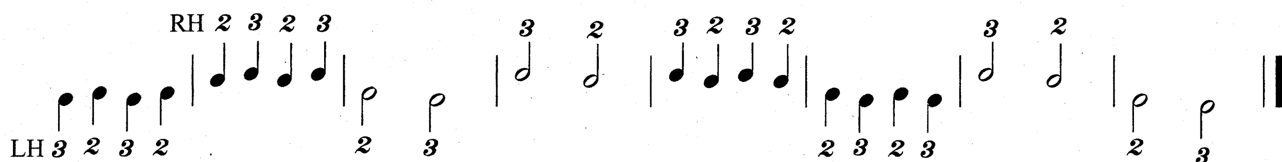

Docentenpartij Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger
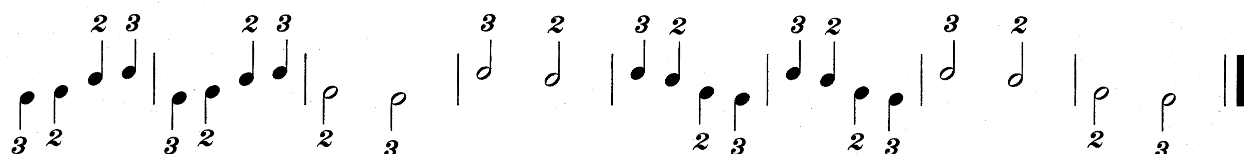

11 Kleine golfjes (a)
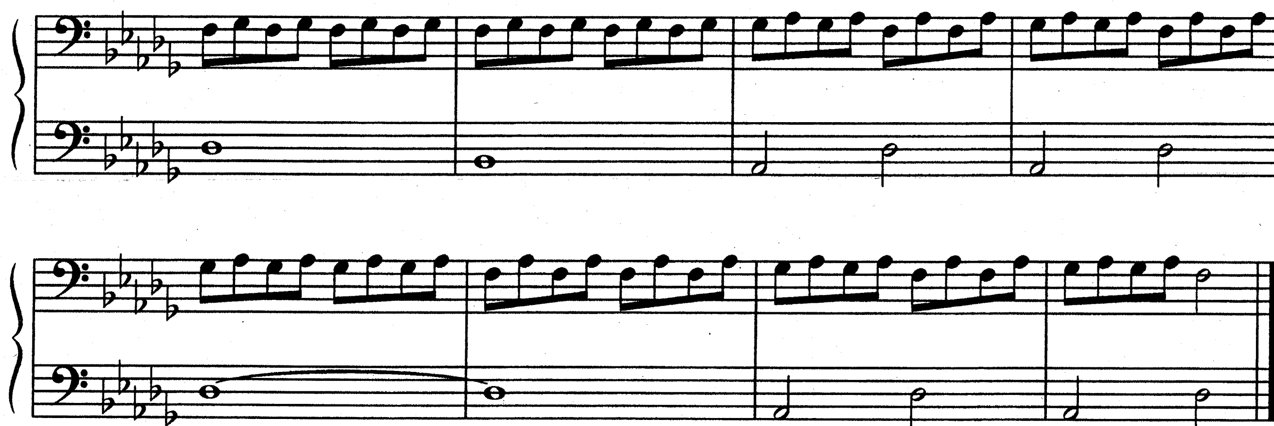
Probeer de tonen goed aan elkaar te binden,
zodat je geen gaten tussen de tonen hoort. We noemen dat *legato*.

12 Kleine golfjes (b)

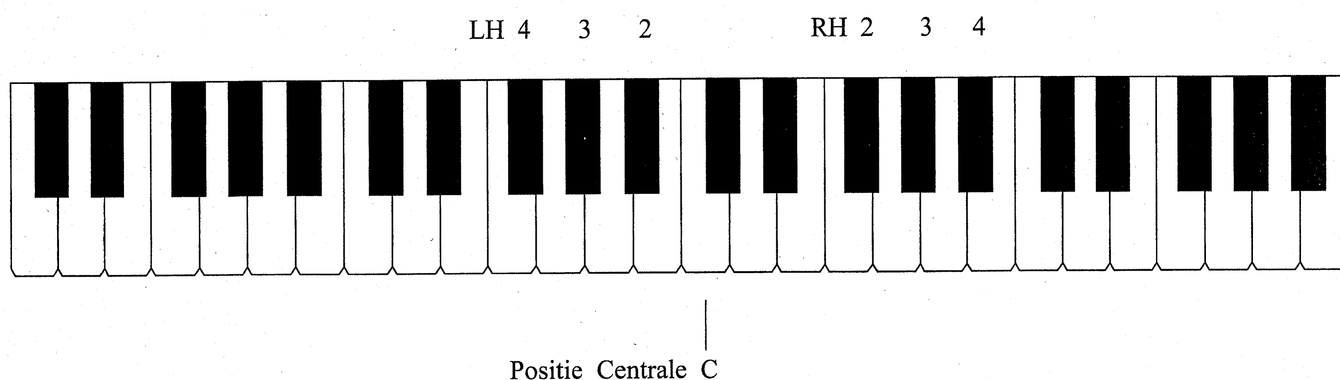

Docentenpartij 11 & 12 Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger

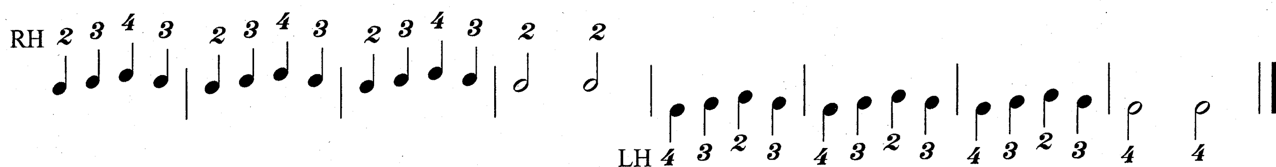
Als dit goed lukt kun je beide stukjes met elkaar combineren.
Speel 11 en 12 in één keer achter elkaar door.

Bij de volgende stukjes gebruiken we de groepjes van *drie* zwarte toetsen.
Zet de vingers van beide handen klaar op de groepjes van *drie* zwarte toetsen, zoals hieronder is afgebeeld:
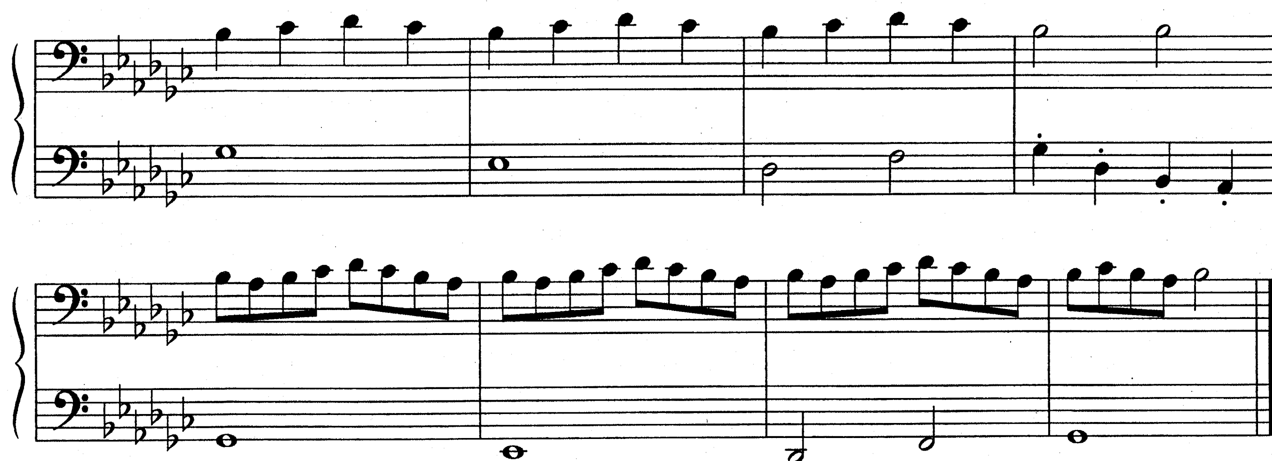

13 Rondtollen a

Denk er steeds aan: Speel *legato*

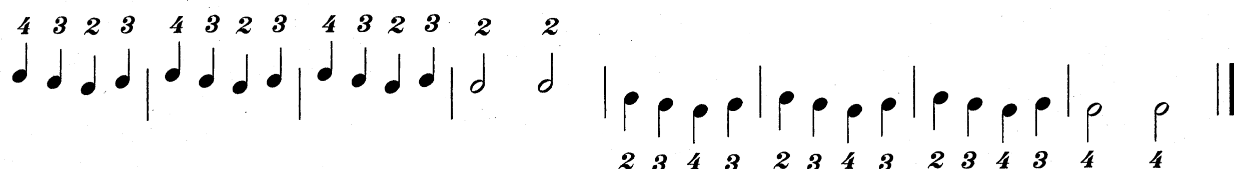

Docentenpartij

Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger
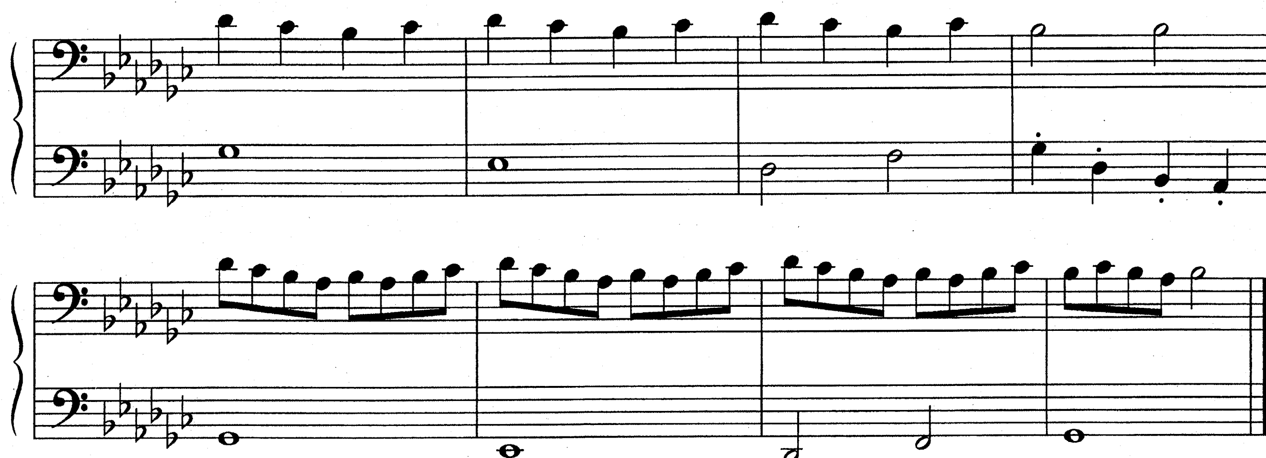

14 Rondtollen b

Docentenpartij

Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger

Als je *Rondtollen* a en b goed hebt ingestudeerd,
kun je beide stukjes ook eens op de volgende manier spelen:
Je speelt de beide versies a en b van *Rondtollen* achter elkaar en je herhaalt nog eens versie a.
Het wordt dus: A-B-A

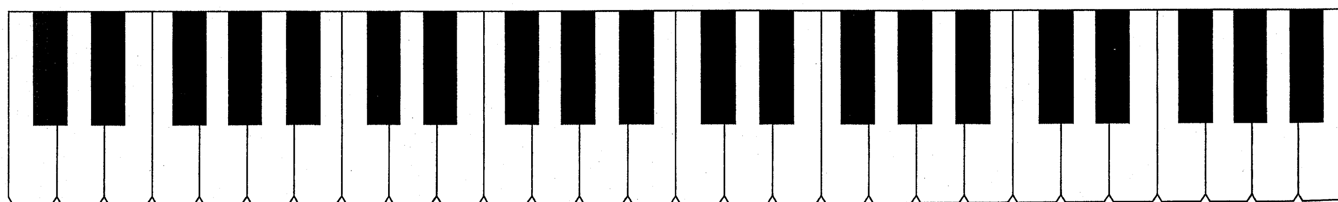
Liedjes voor twee en drie zwarte toetsen

Nu gaan we de vingers van onze beide handen gebruiken,
zowel op de groepjes van *twee* als van *drie* zwarte toetsen.

Zet de *vingers* klaar volgens onderstaande afbeelding.
Let goed op welke *vingers* op welke *toetsen* geplaatst worden!
Let op! De beide duimen zitten allebei op de *middelste* toets van het groepje van *drie* zwarte toetsen.
Kies steeds de *juiste* duim! De 3e vinger wordt in beide handen *niet* gebruikt.

RH 1 2 4 5

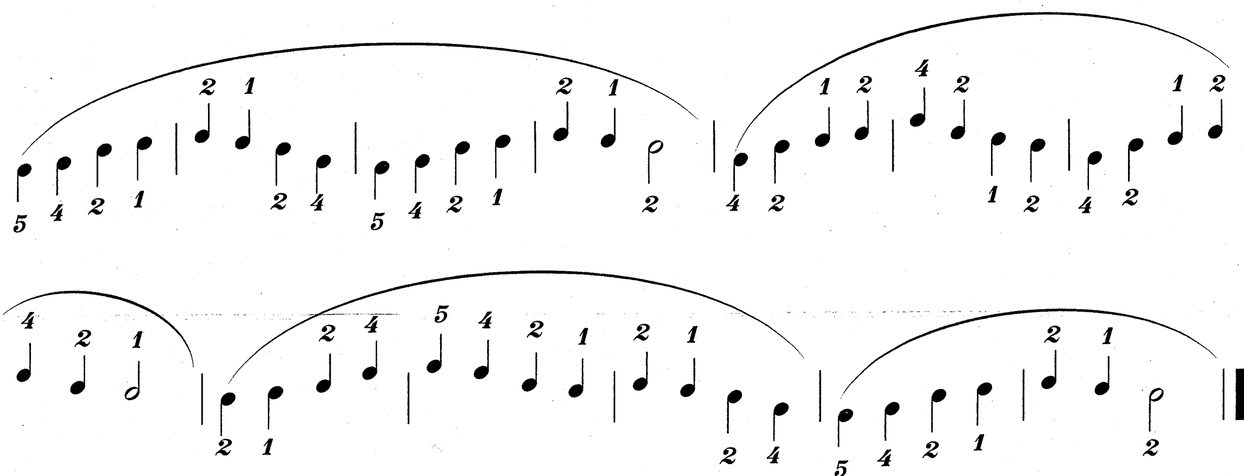
LH 5 4 2 1

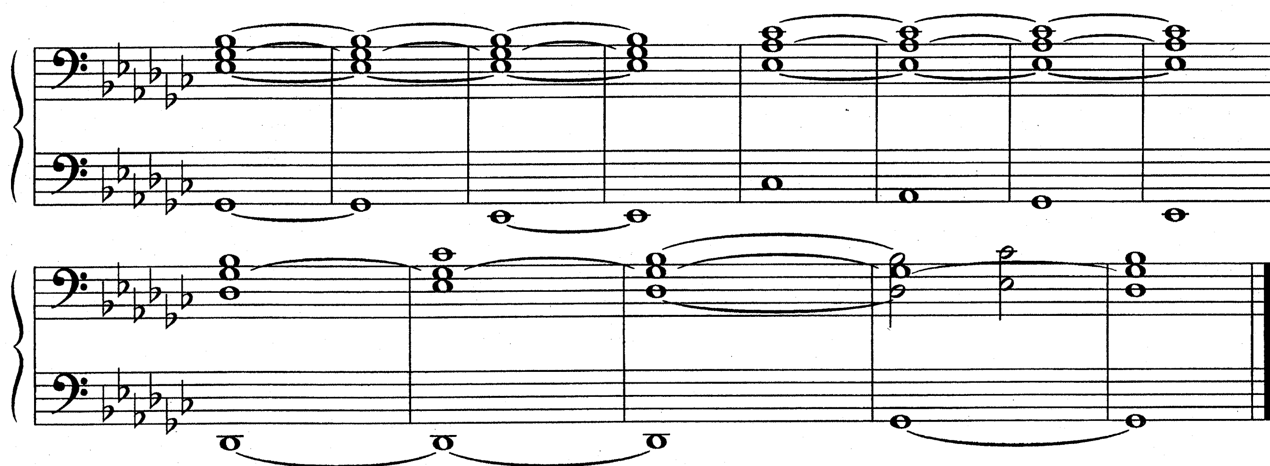
Positie Centrale C

15 Grote golven

Denk bij het spelen van *grote golven* aan de grote *legato-bogen.*
Een boog geeft aan: deze noten horen bij elkaar.
We moeten ook van de ene naar de ander hand binden.
Tussen de bogen tillen we de vingers even op.
Zo laten we muzikale zinnen horen. We noemen dat: *fraseren.*
Als je het goed doet gaat het mooi golvend klinken
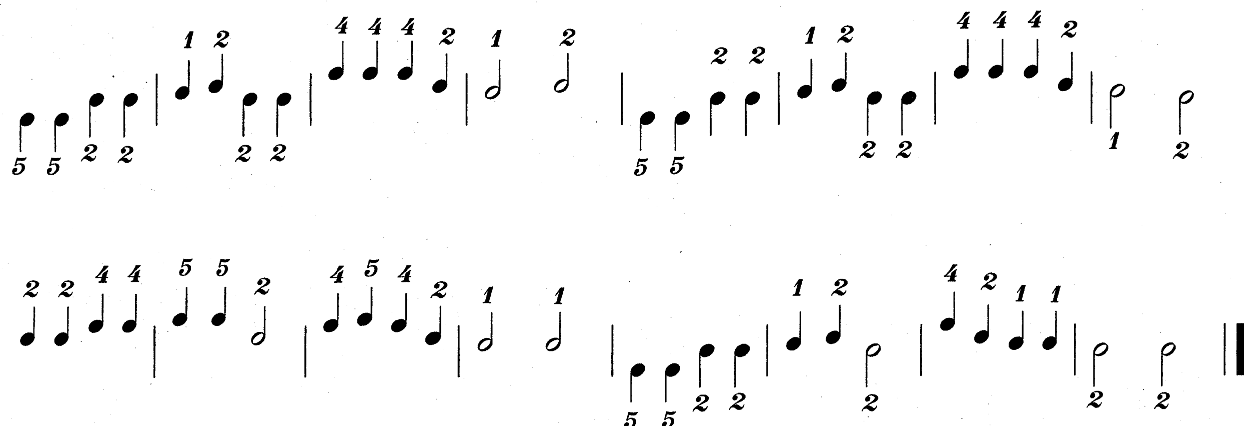

Docentenpartij
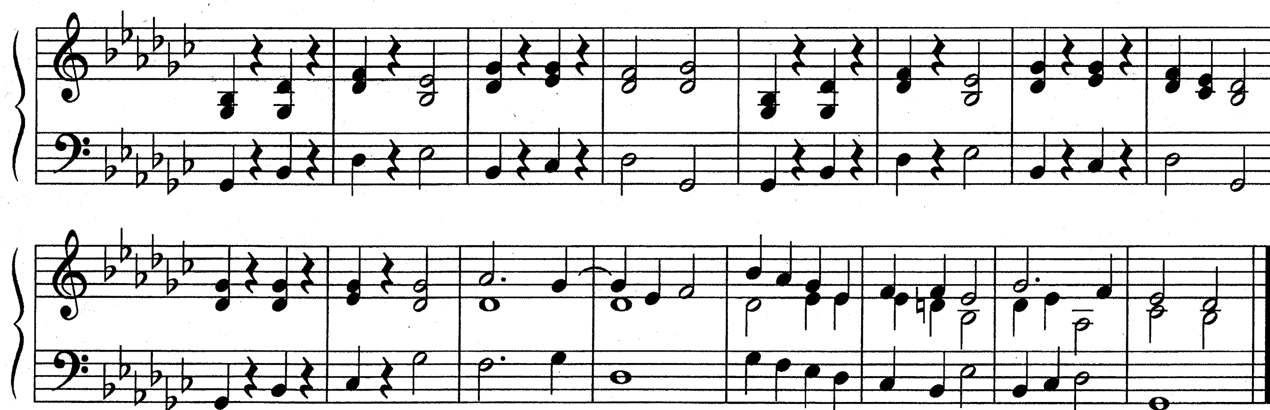

16 Laat de kinderen tot mij komen — Melodie: Wim ter Burg

Met dezelfde vingerpositie als bij *Grote golven* kunnen we dit lied spelen.
Je kent het lied vast wel, probeer het maar eens

Docentenpartij — Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger

Hoofdstuk 2

We gaan noten lezen!

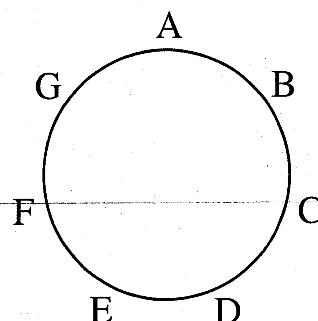
Het wordt tijd om noten te leren lezen.
We doen dat in drie stappen:
1. De *namen* van de noten
2. De *toetsen* en hun namen
3. De *notatie* van de noten

1 De *namen* van de noten

Noten lezen is eigenlijk helemaal niet zo moeilijk als het lijkt.
Iedereen kent het alfabet. De notennamen bestaan uit de eerste 7 letters van het alfabet:

a - b - c - d - e - f - g

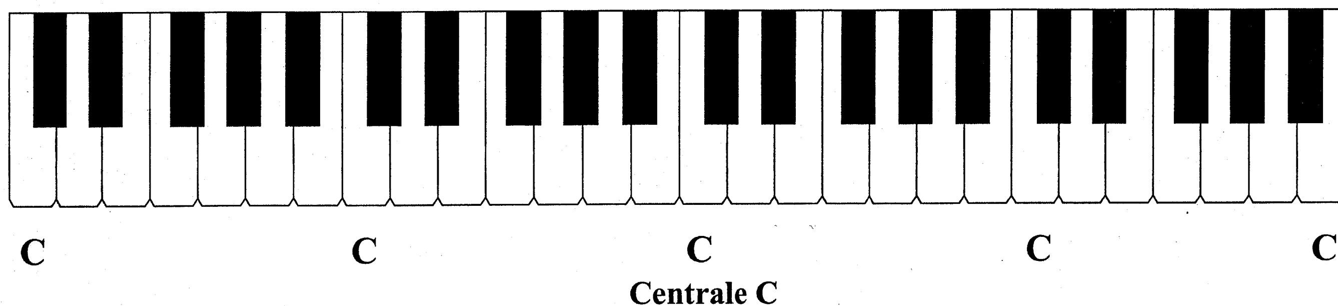
Van deze 7 letters van het alfabet gaan we nu een cirkel maken:

Zeg nu de letters van dit alfabetcirkeltje een paar keer *rustig* achter elkaar op, zonder aarzelen, in de richting van de klok.
Doe het nog een paar keer, maar begin nu steeds met een *andere* letter.
Nu zeggen we het alfabetcirkeltje van achteren naar voren op, dus tegen de wijzers van de klok in.
Doe ook dit vele malen *rustig* achter elkaar, zonder fouten en zonder aarzelen.
Begin steeds met een *andere* letter.
Oefen dit alfabetcirkeltje iedere dag, totdat je de volgorde van de notennamen kunt dromen.

2. De *toetsen* en hun namen

Nu gaan we bekijken *welke notennamen* er bij welke toetsen horen.
We beginnen met de **c**.
De **c** is steeds de witte toets, *direct links* van elk groepje van *twee* zwarte toetsen.

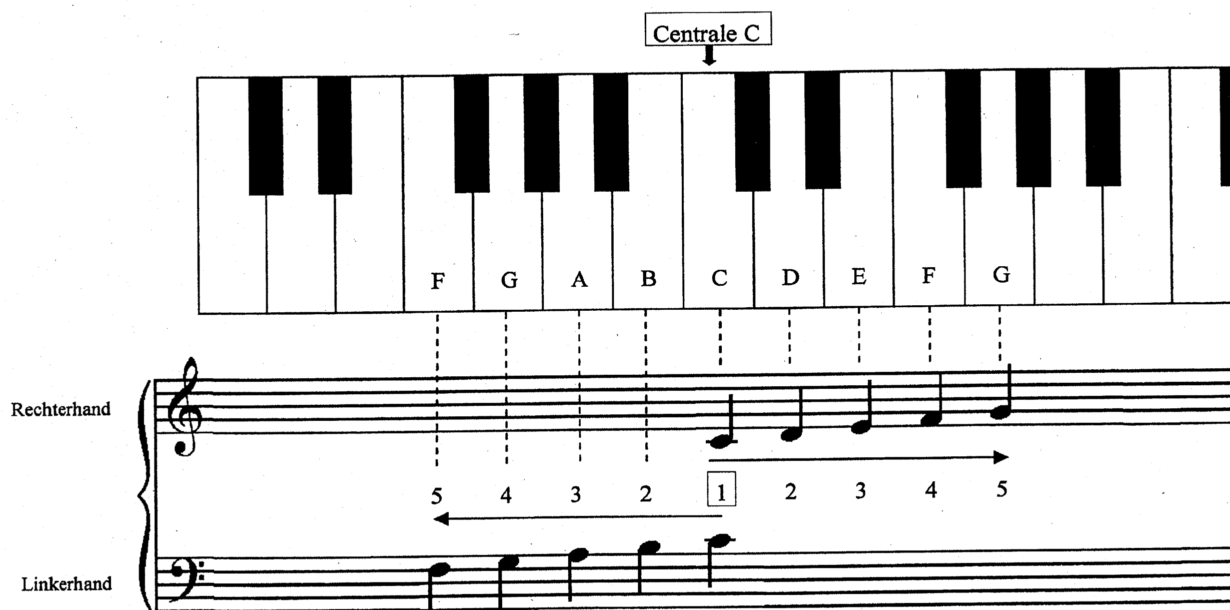

Sla nu alle c's van links naar rechts aan. Onthoud de plaats van deze c's goed.
Als we de plaats van de c goed weten, is het niet moeilijk om alle andere toetsen aan te slaan en correct te benoemen. Probeer het maar: één toets rechts van de c vind je de d, daarna de e enz. Wijs ze vervolgens aan, alle d's, e's enz. tot dat je ze allemaal hebt gehad.

Als je telt hoever de gelijknamige toetsen van elkaar liggen, dan ontdek je, dat als je begint met bijv. de **c** als *eerste toets*, de eerstvolgende **c** de 8ste witte toets is.
Dit noemen we het *octaaf. Octaa*f betekent: achtste.
Alle gelijknamige tonen klinken eigenlijk hetzelfde, terwijl ze toch in hoogte verschillen!

3 De *notatie* van de noten

Nu gaan we bekijken hoe de noten genoteerd worden, zodat je een stukje muziek ook echt "van blad" kunt leren spelen.
Hieronder zien we twee bij elkaar horende *notenbalken* met *noten en* een afbeelding van het klavier.

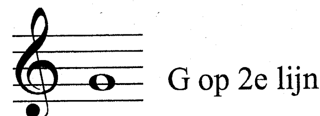

Elke notenbalk heeft vijf lijnen.
We kunnen noten *op* en *tussen* de lijnen plaatsen.
De c's die tussen de twee notenbalken hangen met een hulplijntje noemen we de *centrale c*.
De centrale c ligt bij toetsinstrumenten gewoonlijk ergens in het *midden* van het klavier.
Bij een orgel is het de *derde c van onderen*, dus van links af gerekend.

Vanaf de centrale c kunnen we naar boven(op de boven-balk) en naar beneden (op de onderbalk). De noten volgen elkaar steeds *op* en *tussen* de lijnen op.
Onthoud dit dus goed: steeds is het *erop* of *ertussen.*

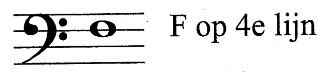
De tekens vóór aan de notenbalk zijn de *sleutels* waardoor we weten of we met de *hogere* tonen, (de rechter helft van het klavier) of de *lagere* tonen (de linker helft van het klavier) te maken hebben.

De bovenste balk heeft een G- of vioolsleutel voor de *hogere* tonen.
Het is een G- sleutel omdat deze op de G-lijn staat.

G op 2e lijn

De onderste balk heeft een F- of bassleutel voor de *lagere* tonen.
Het is een F-sleutel omdat deze op de F-lijn staat.

F op 4e lijn

Vanuit de centrale c kun je nu elke plaats, elke noot makkelijk vinden.
Leer de plaatsen van deze noten goed uit je hoofd.

Oefen de komende tijd iedere dag:
1. het alfabetcirkeltje
2. het aanwijzen van de toetsen
3. de noten van de notenbalk

Hieronder volgen een aantal lees-speel oefeningen.
Lees de notennamen van deze oefeningen eerst rustig hardop voor.
Daarna speel je de oefeningen *langzaam en aandachtig* in lange noten, terwijl je deze noten hardop zegt of meezingt.
Het is belangrijk om steeds de richting van de melodie goed te volgen: gaat de melodie omhoog of omlaag?

Oefening voor de rechterhand

Centrale C

C D E F G

Rechterhand

1 2 3 4 5

Legato

17 — 1 2 3 4 5 4 3 2 1

18 — 1

19 — 2

20 — 3
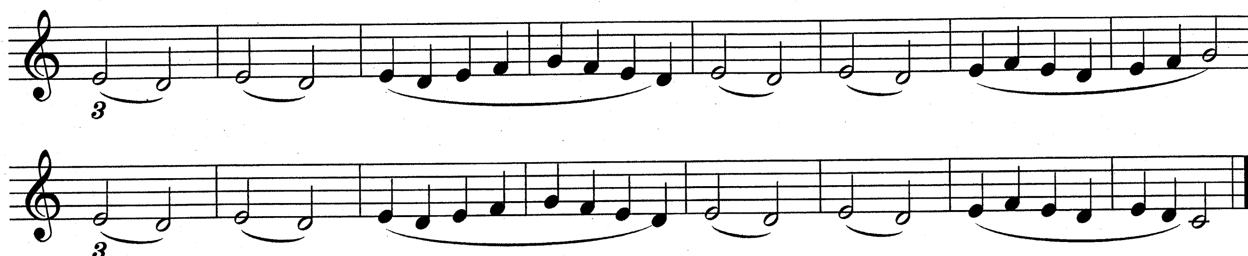
21 — 4

22 — 5

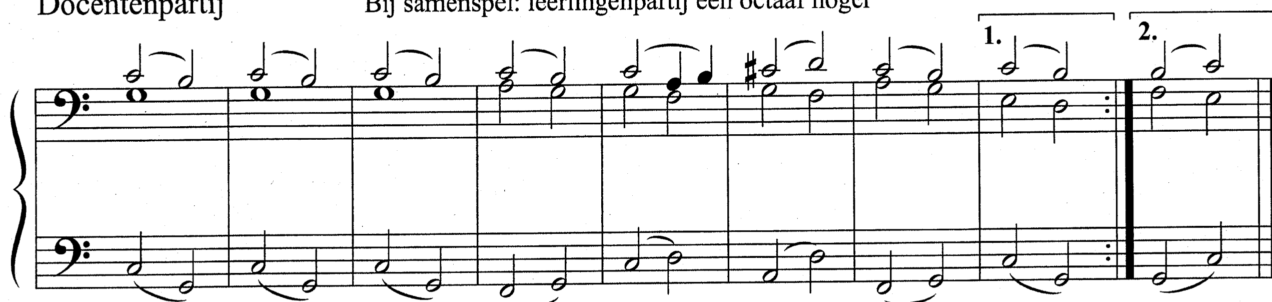
23 In de schommelstoel

Let op de korte en lange noten!
Let op de fraseringsbogen!

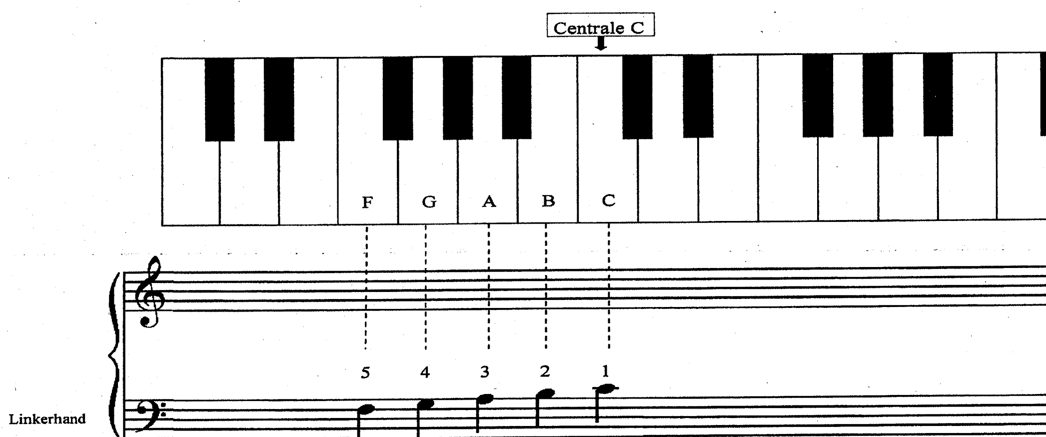
Leerlingenpartij

Docentenpartij Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger

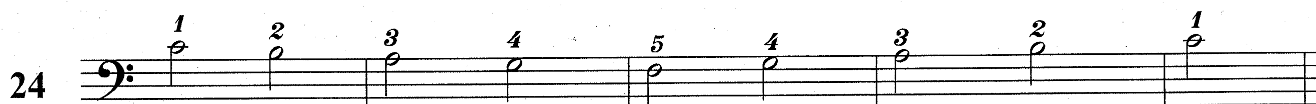

Oefeningen voor de linkerhand

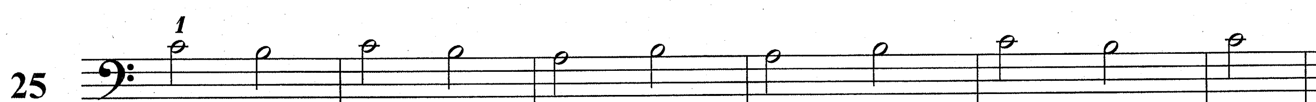

Lees ook bij de volgende oefeningen de notennamen eerst rustig hardop voor.
Daarna speel je ook hier de oefeningen *langzaam en aandachtig*
terwijl je de noten hardop zegt of meezingt.

24

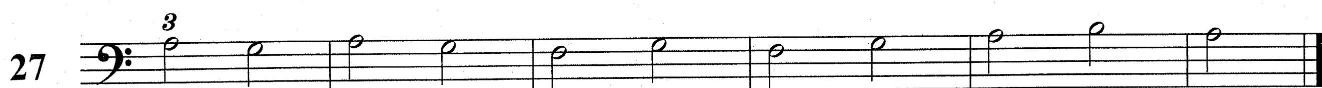

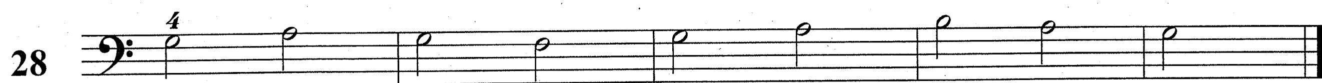
25

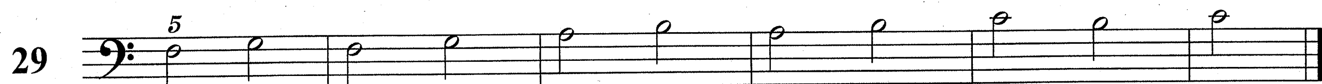

26

27

28
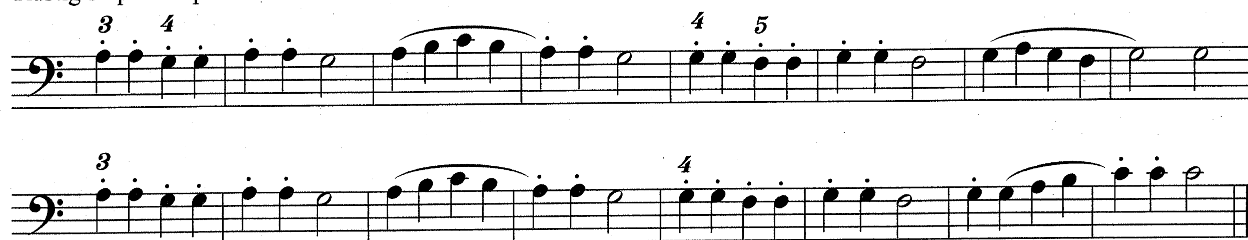
29

30 Op stelten lopen

Let op: puntjes boven of onder de noten betekenen: de noot kort (dus niet gebonden) aanslaan.
Dit noemen we: staccato. De bogen spelen we weer legato (gebonden).
Let weer op de korte en lange noten!
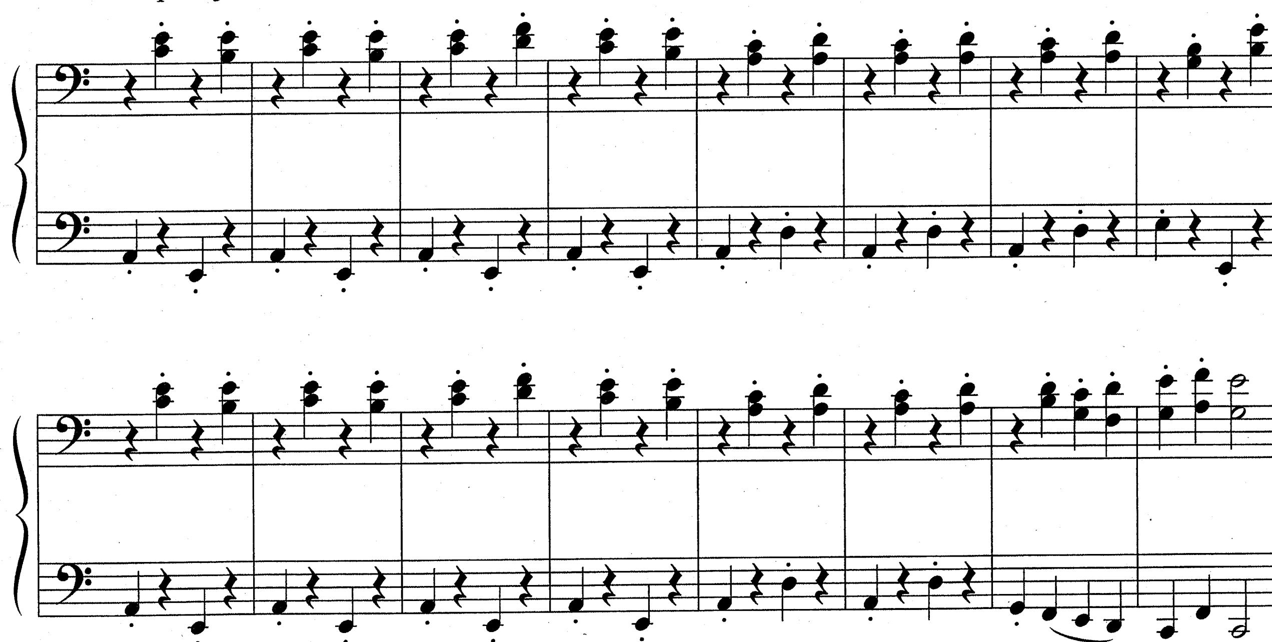
Leerlingenpartij

Rustig stap - tempo

Docentenpartij

Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger.

31 Ostinato: koppig volhouden!

Je speelt nu de lage partij, de bas met je *linkerhand* een *octaaf* lager.
Je speelt steeds weer hetzelfde thema, in totaal 6x.
Je leraar speelt, boven dit steeds herhaalde thema, allerlei variaties.

Docentenpartij Rustig tempo

Leerlingen partij
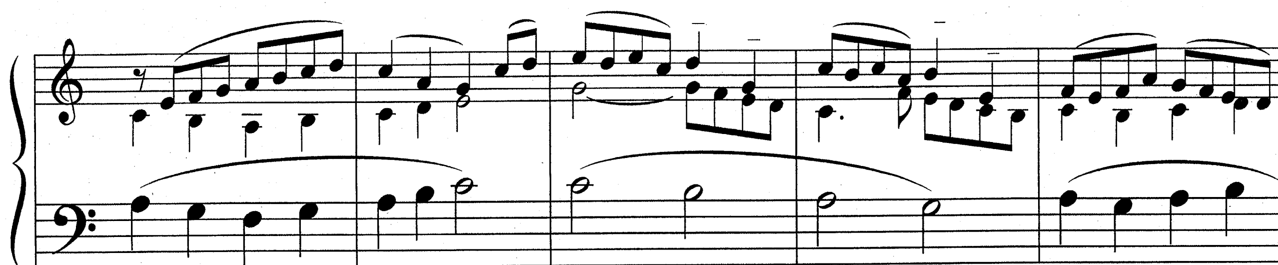
1
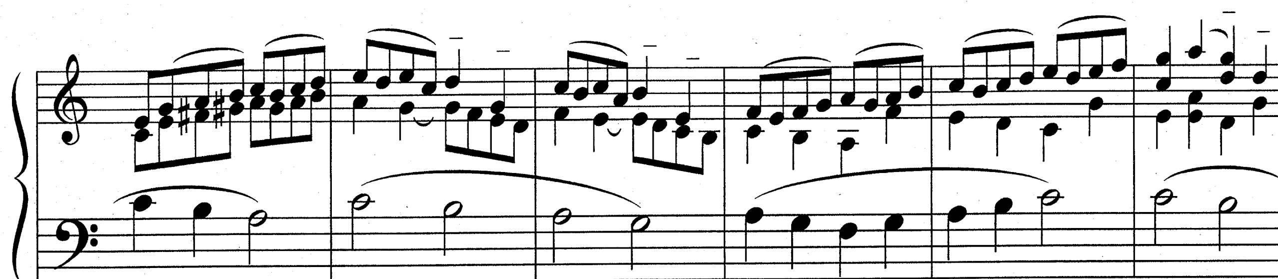
octaaf lager
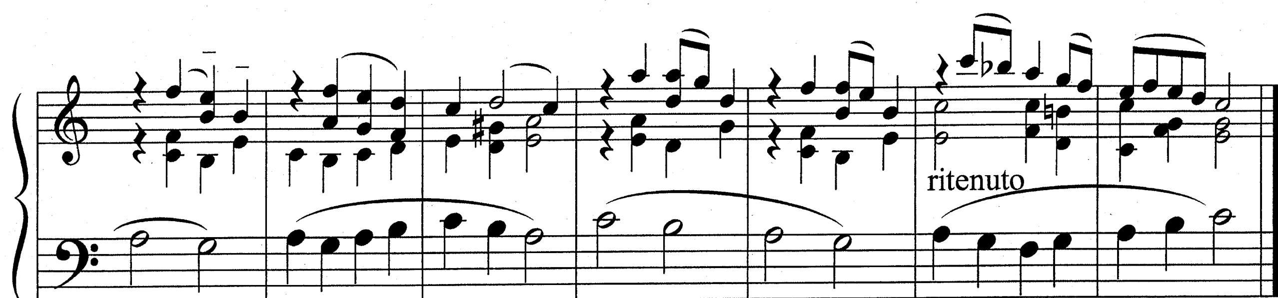
L.H.

R.H.

L.H.

ritenuto = tempo vertragen

Notenwaarden en rusten

We krijgen een nieuwe notenvorm, een extra lange noot:

de *hele noot*: o (open noot zonder stok)

0ot nu toe konden we de korte en lange noten op ons gevoel uit elkaar houden.
Dat wordt nu moeilijker: we zullen moeten *tellen.*
Hieronder zie je een overzicht van verschillende notenwaarden en *rusten.*
Een *rust* geeft aan dat je op dat moment *niet* moet spelen.

Hele noot — 4 tellen
2 halve noten — 2 tellen
4 kwart noten — 1 tel
4 kwart rusten — 1 tel
2 halve rusten — 2 tellen
Hele rust — 4 tellen

Maten

Alle stukjes die we tot nu toe gespeeld hebben, hadden maten waarin vier kwartnoten pasten.
Zo'n maat noemen we een vierkwartsmaat.
We geven de maatsoort bij het begin van ieder muziekstuk aan, direct achter de sleutel:

4 Het bovenste cijfer geeft het *aantal tellen* per maat aan, dus tot hoevéél je moet tellen.
4 Het onderste cijfer geeft de *tel-éénheid* aan: dus in welke notenwaarde je moet tellen.

De oefeningen 32 t/m 37 spelen we steeds twee keer
De eerste keer speel je en tel je hardop.
De tweede keer speel je en zeg je de noten hardop op.
Om het ritme dan toch goed te spelen, kun je eventueel bij de halve noten de notennaam twee keer opzeggen en bij de hele noot de notennaam 4x opzeggen.
Let goed op met welke hand je moet spelen. Gebruik op de centrale c de juiste duim!

32
Legato
Herhalingsteken speel 2x

33
Legato

34
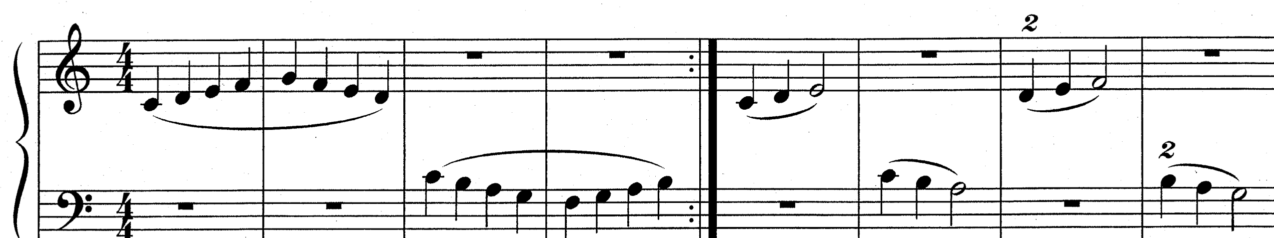
35
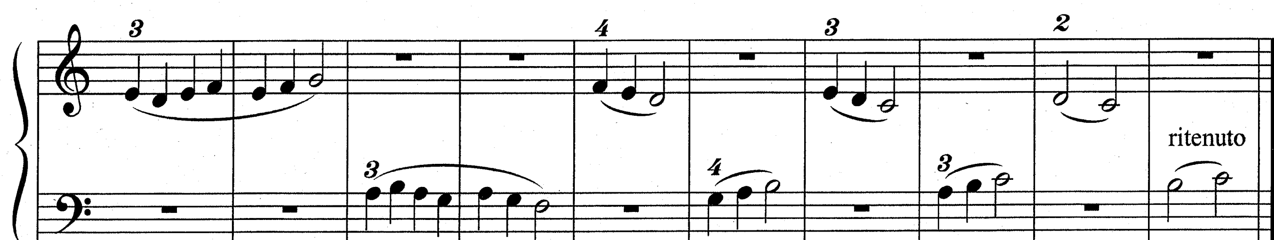
36

37

5 2 1 4 5
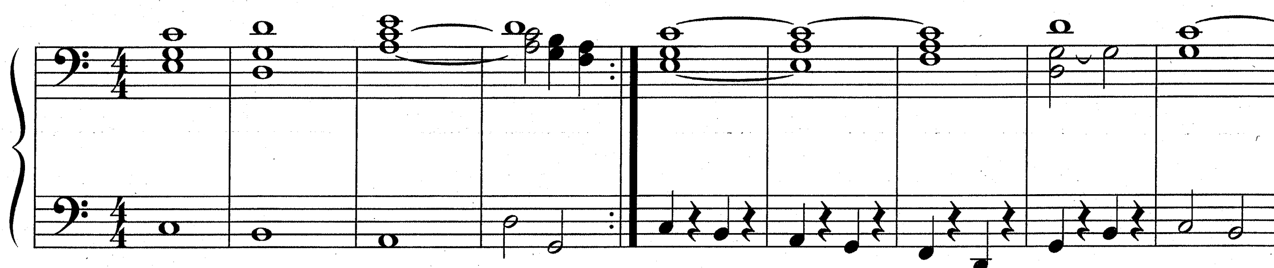
38 In spiegelbeeld

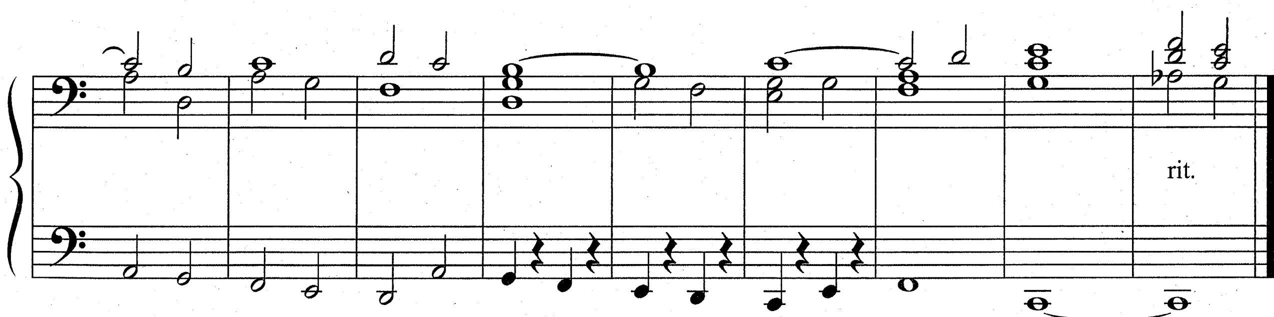

Docentenpartij

Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger.

39 Een kleine mars

Let op:staccato en legato!

Leerlingenpartij

Docentenpartij

Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger.

40 God is tegenwoordig (LB 323)

Hier zie je fraseringsbogen, ook op de plaatsen met *repeterende* (herhaalde) tonen. Muzikaal horen de fragmenten onder de boog bij elkaar, maar de repeterende noten kunnen natuurlijk niet gebonden worden: speel deze daarom zo dicht mogelijk bij elkaar, zodat het geheel vloeiend en zangerig blijft klinken!

Leerlingenpartij

Docentenpartij

Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger.

Hoofdstuk 3

Een nieuwe vingerpositie, een nieuwe maatsoort

In de volgende stukjes schuiven we de rechterhand één toets op, zodat de duim nu niet op de centrale c staat maar op de d daarboven. Let dus goed op, want het spreekt vanzelf dat, als we de duim een plaats opschuiven, de andere vingers ook opschuiven.
Hierdoor wordt een nieuwe noot bereikbaar, nl de a.

Centrale C

F G A B C D E F G A

Rechterhand

1 2 3 4 5

5 4 3 2 1

Linkerhand

Tellen 1 2 3 4

41

1 2 3 4 5 4 3 2

42

43

5

44

3

45

1 1 1

Tot nu toe gebruikten we alleen registers met het cijfer 8'.
De registers met een 8', (we spreken van 8 voet, dat heeft te maken met de lengte van de orgelpijp) klinken net zo hoog als op een ander toetsinstrument, zoals een piano of clavecimbel.
We gaan nu ook een 4' register gebruiken.
Een 4' register klinkt altijd een *octaaf hoger* dan een 8' register.
Daardoor wordt de klank wat helderder.

46 Op stap

Leerlingenpartij

Fluiten 8' & 4'

Docentenpartij

Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger.

Een nieuwe maatsoort

De volgende oefeningen en liedjes hebben allemaal een nieuwe maatsoort, namelijk een 3/4 maat.
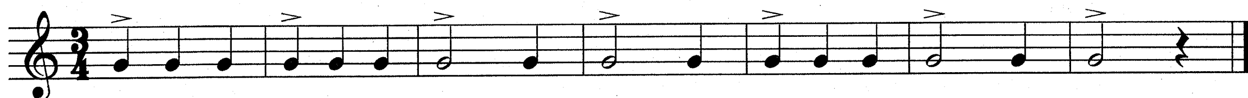
3 3 tellen per maat

4 Tel-éénheid: kwart noot.

We oefenen de 3/4 maat eerst met een klapoefening.

47 Klapoefening

We tellen dus nu niet tot 4 maar tot 3!
Denk om de hardere klappen(accenten) op de eerste tel van de maat!

Hier volgen een paar oefenstukjes en een liedje in 3/4 maat.

48

49

50

Het nu volgende walsje klinkt op zijn best, als je het een beetje vlot speelt.
Maar let op : eerst langzaam en aandachtig instuderen! Pas als dat goed lukt, ga je het sneller proberen. Als je direct snel gaat spelen, maak je fouten omdat je dan sneller speelt dan je lezen kunt.
Onthoud goed: studeer *altijd langzaam en aandachtig, dus in het tempo dat je lezende kunt bijhouden!* Dan studeer je op de beste manier.
Het klinkt misschien raar, maar 't is echt waar:

snel studeren = langzaam vooruitkomen
langzaam en aandachtig studeren = snel vooruitkomen

51 Walsje

Leerlingenpartij

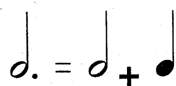
Vlot tempo

Docentenpartij

Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger
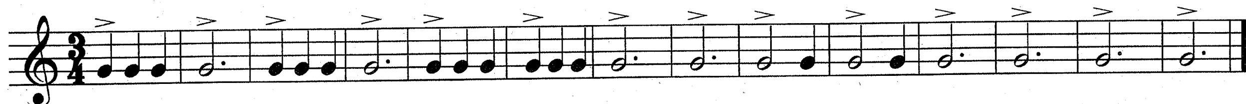
Een punt achter de noot

Een punt *achter de noot* verlengt de noot met de *helft van zijn waarde.*
Een halve noot met punt duurt dus drie tellen.

We gaan het eerst even oefenen met een klapstukje.
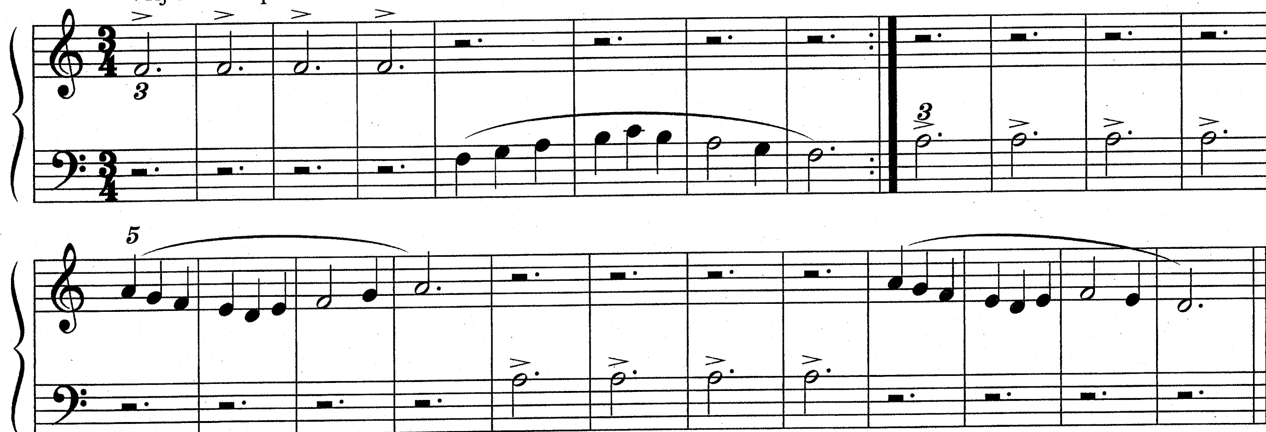
52 Klapoefening
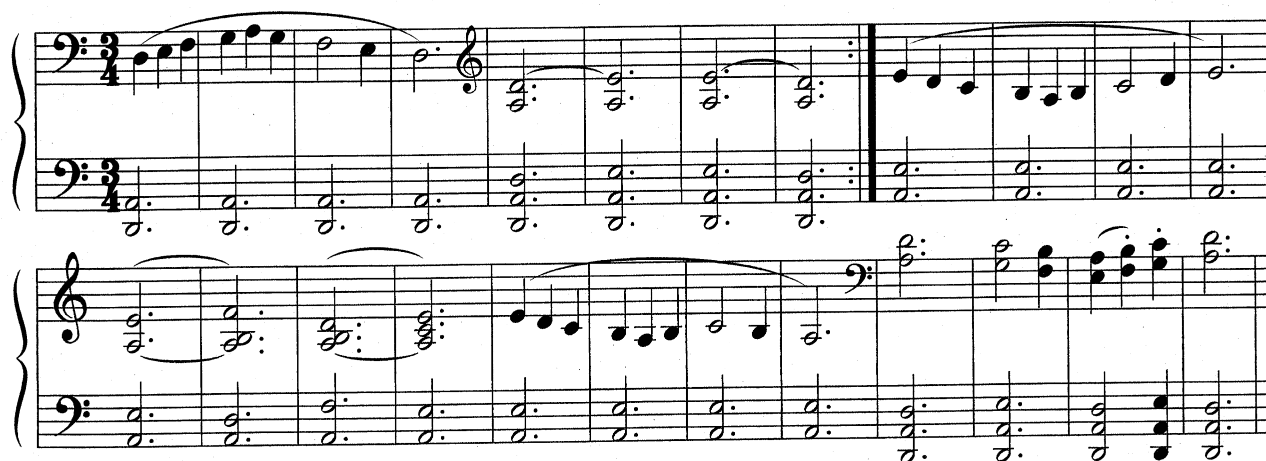

53 In de smederij

We gaan het geleerde weer toepassen. Kies een tamelijk felle registratie, bijv. een trompet 8' samen met een *octaaf 4'* en een *octaaf 2'.*
De octaaf 4' klinkt een octaaf hoger dan de prestant 8', de octaaf 2' klinkt weer een octaaf hoger dan de octaaf 4' en dus *twee octaven hoger* dan de prestant 8'.
Octaaf 4' en Octaaf 2' behoren beiden tot de prestantenfamilie.
Met zo'n felle registratie kun je goed horen dat er een smid aan het werk is, die met krachtige slagen op z'n aambeeld slaat!
Het spreekt vanzelf dat we ook dit stukje weer eerst *langzaam en aandachtig instuderen* voordat we het in het juiste snelle tempo gaan proberen!

Leerlingenpartij

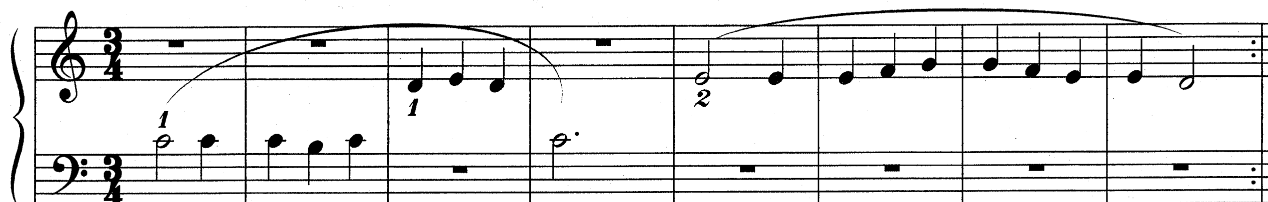
Docentenpartij Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger
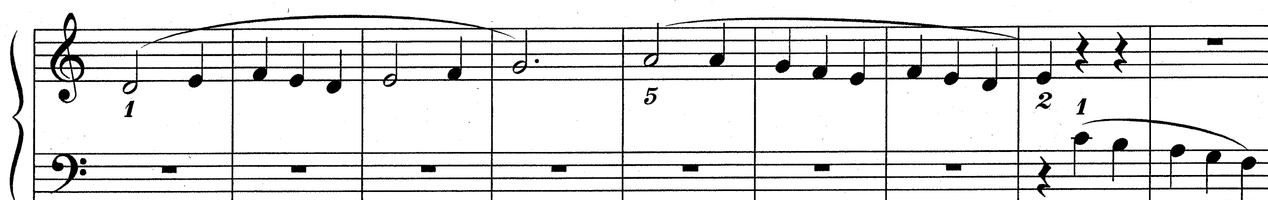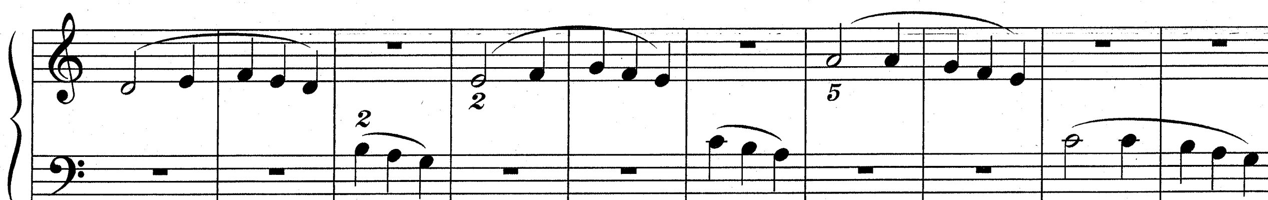

54 Grote God, wij loven U (Lb 444)

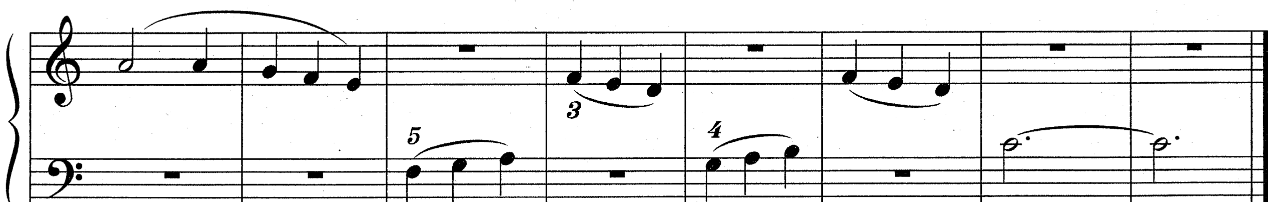
In de laatse twee maten van 54 zie je een zogenaamde *verlengingsboog.*
Met zo'n verlengingsboog kunnen we noten *over de maat heen* aan elkaar verbinden.
De slotnoot duurt hier dus 2 x 3 tellen. Tussendoor mag je dus *niet je vinger* optillen!
Registratie: Prestant 8', Octaaf 4' & 2' en *mixtuur.*
Een *mixtuur* geeft met z'n vele hoge tonen een stralende klankkroon
op de prestantenklank.

Grote God , wij loven U (Lb 444)

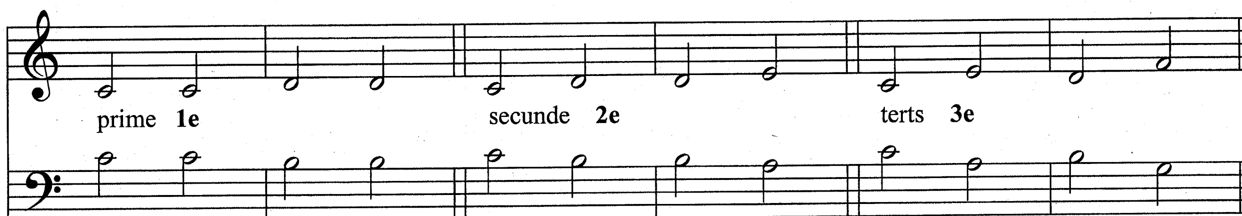
Docentenpartij

Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger.

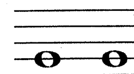
Hoofdstuk 4

Het meten van toonafstanden: intervallen
Beide handen gaan samen!

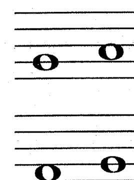
De afstand tussen twee tonen meten we in *intervallen.*
De namen van de intervallen betekenen niets anders dan 1e (*prime*), 2e (*secunde*), 3e (*terts*).
Het gaat hierbij om de 1e, 2e of 3e toon ten opzichte van de uitgangstoon.

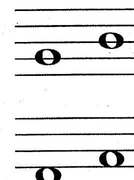
Bij een *prime* (1e) speelje twee keer dezelfde toets.
Op de notenbalk zie je twee noten op de zelfde plaats staan.

Bij een *secunde* (2e) speel je twee naast elkaar liggende toetsen in stijgende of dalende richting.
Op de notenbalk zie je de noten: *op* de lijn naar *tussen* de lijnen, of
tussen de lijnen naar *op* de lijn.

Bij een *terts* (3e) maak je een sprong: je slaat één toets over in stijgende of dalende richting.
Op de notenbalk zie je de noten: *op* de lijn naar *op* de lijn, of
tussen de lijnen naar *tussen* de lijnen

Belangrijk: prent het *beeld* van deze intervallen goed in je hoofd en luister goed naar de *klank*. Probeer zowel *beeld* als *klank* goed te onthouden.

Onderstaande oefeningen staan in een nieuwe maatsoort.

2 twee tellen per maat
4 tel-éénheid: kwartnoot

55

1 2 1 3 2 3 5

56

1 2 1 3 2 3 5

57

1 2 1 3 2 3 5

Let op! Bij de volgende stukjes gebruiken we in de RH regelmatig de beide tot nu toe gebruikte vingerposities, dus met de duim op *C* en met de duim op *D*!
Je moet dan je hand binnen een stukje opschuiven!
Let dus goed op de juiste noten en de juiste vingers.

58
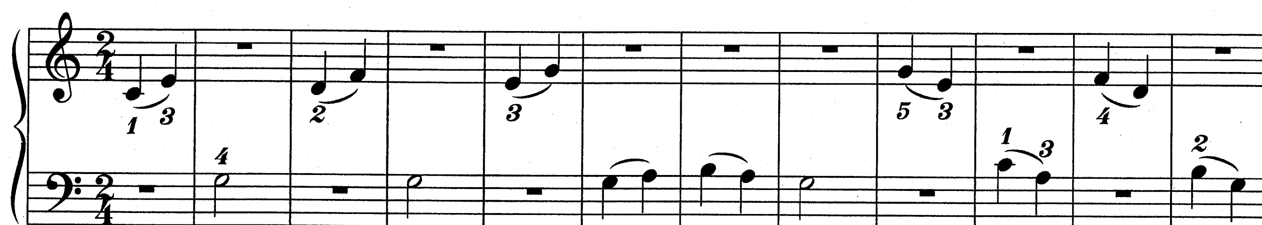
1 5 1
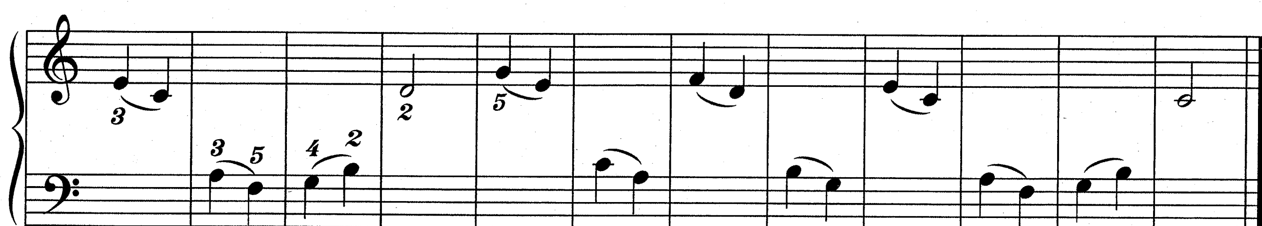
5 5

59 De sprinkhaan

Registratie: Regaal 8', Holpijp 8'
Een regaal is een tongwerk en geeft een licht, enigszins snaterend geluid.
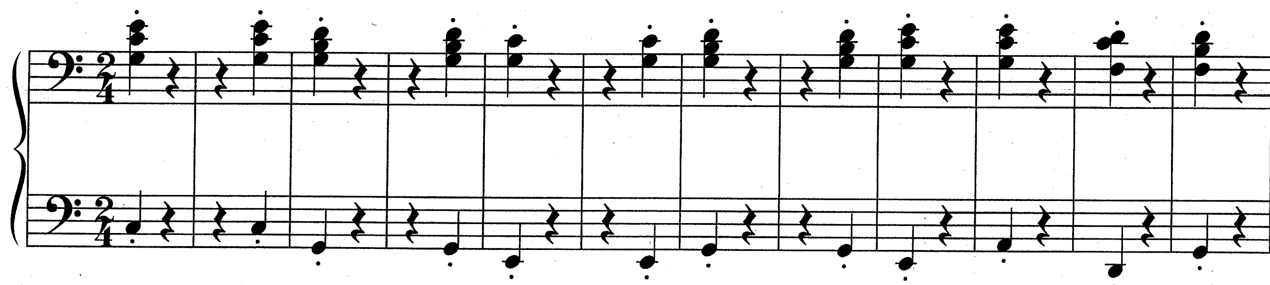
Leerlingenpartij
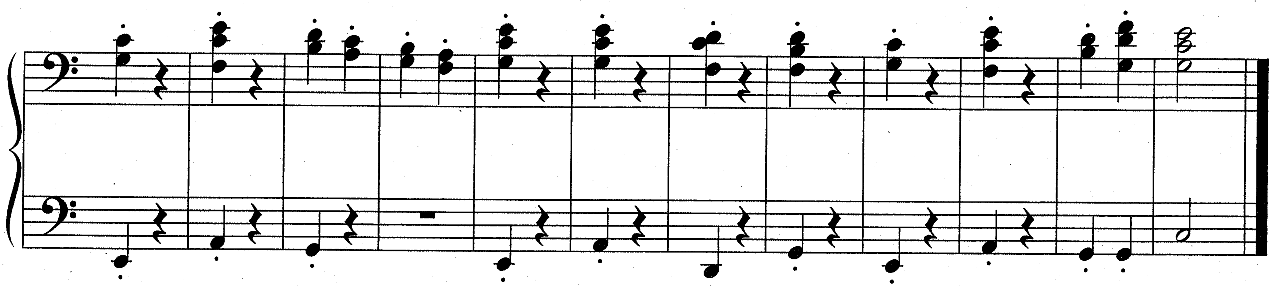

Docentenpartij
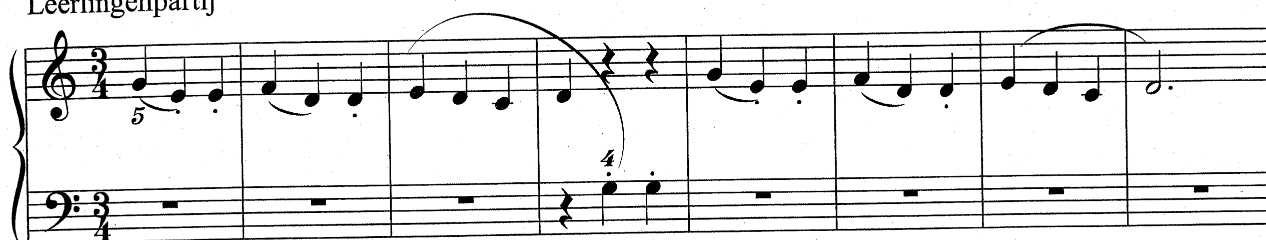
Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger
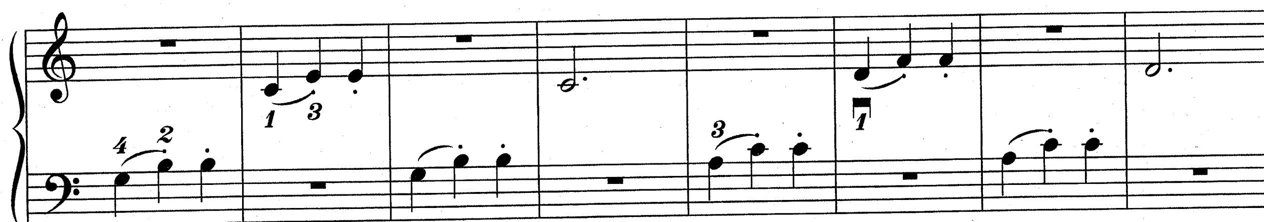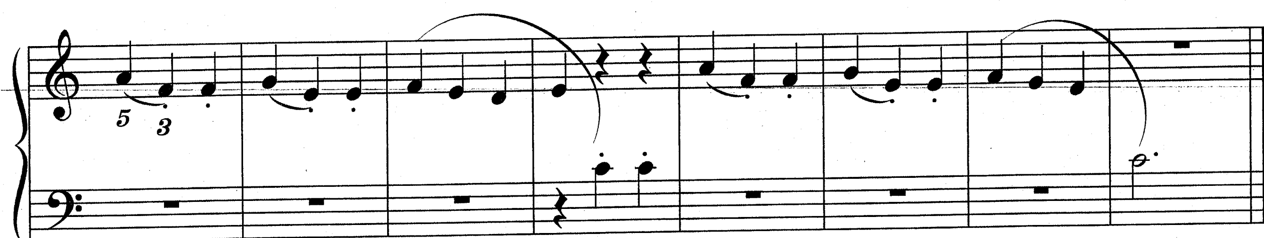

60 Tertsenwalsje
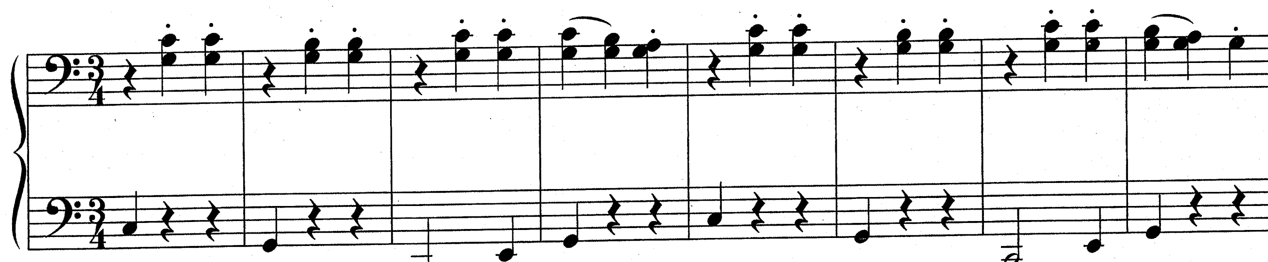
Leerlingenpartij
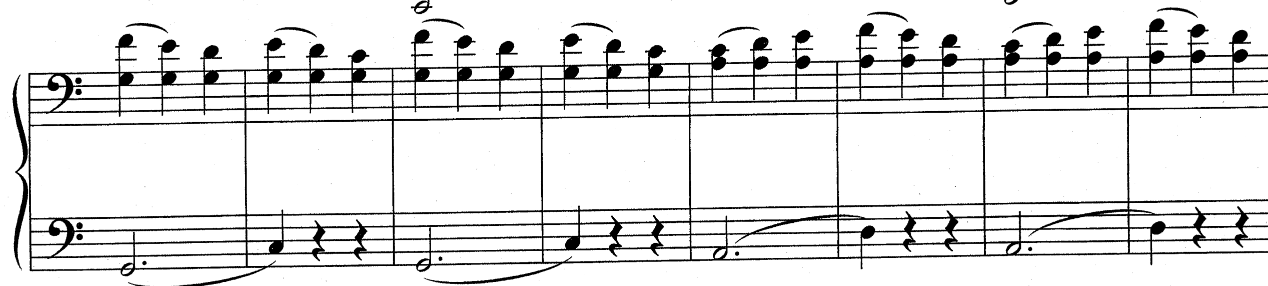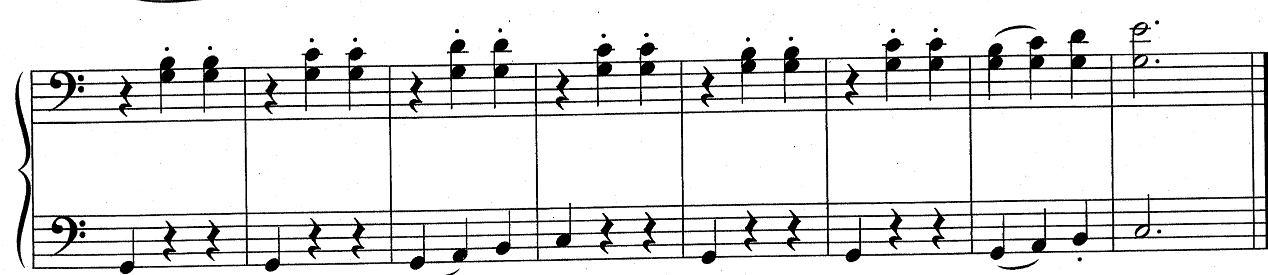

Docentenpartij Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger
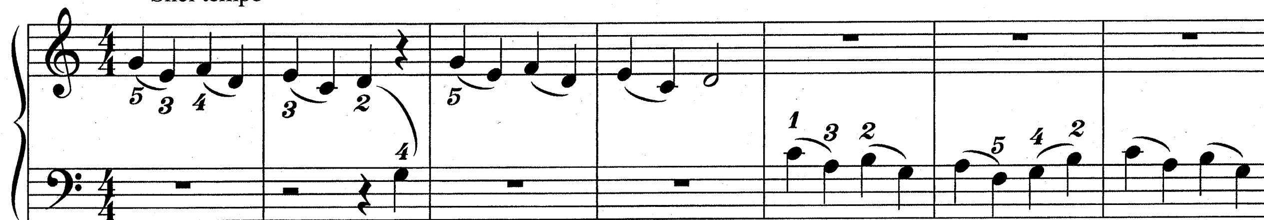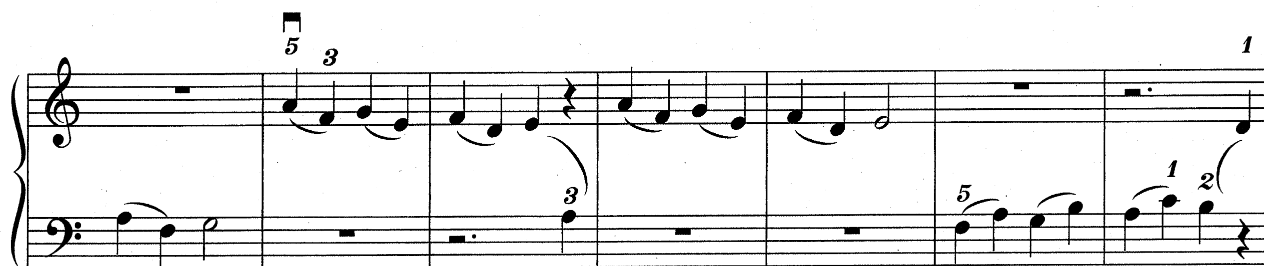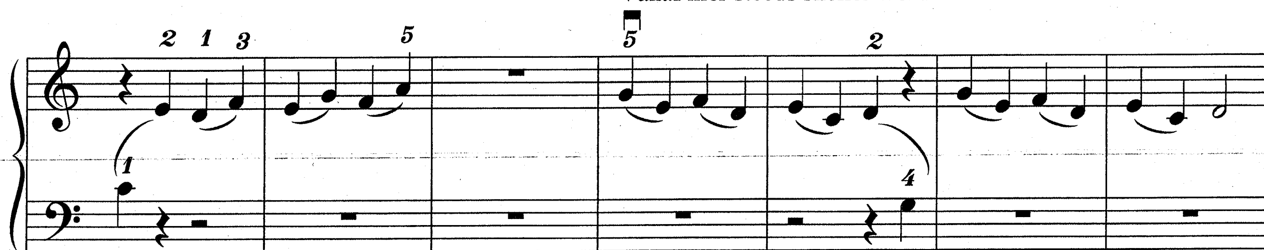

61 Wilde tertsendans
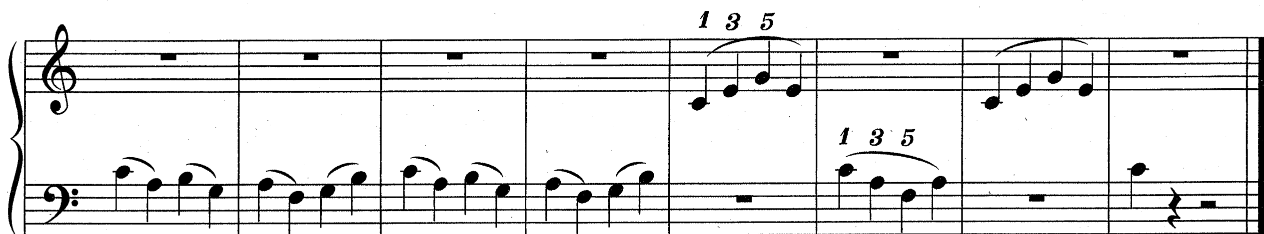
Dit snelle en niet zo makkelijke stukje studeren we natuurlijk eerst *langzaam* en *aandachtig* in.

Leerlingenpartij
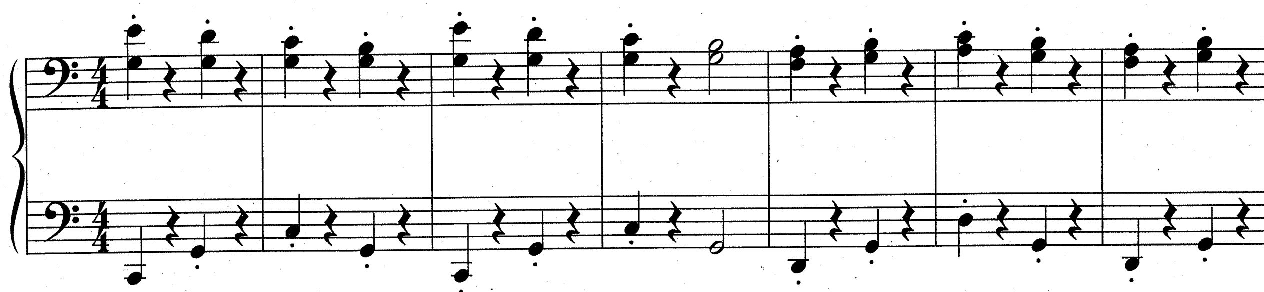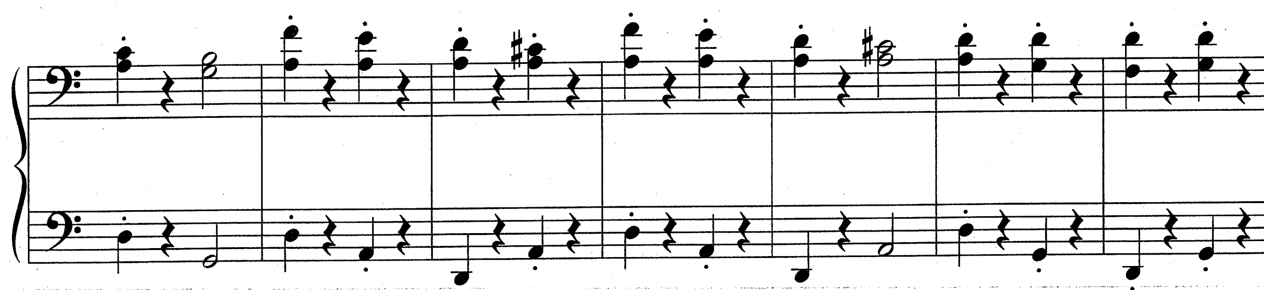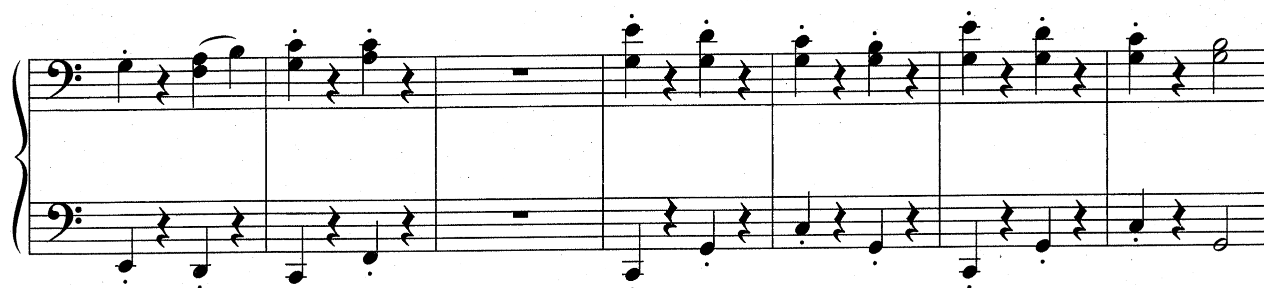

Docentenpartij
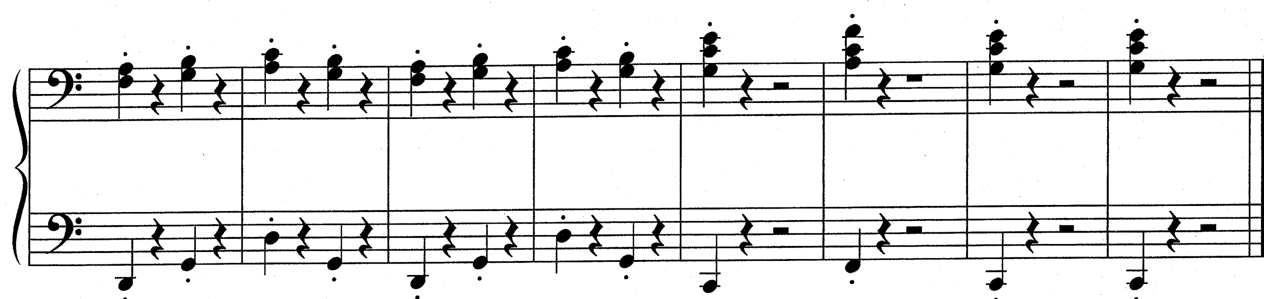
Bij samenspel: leerlingenpartij een octaaf hoger.

Vanaf hier steeds sneller worden!

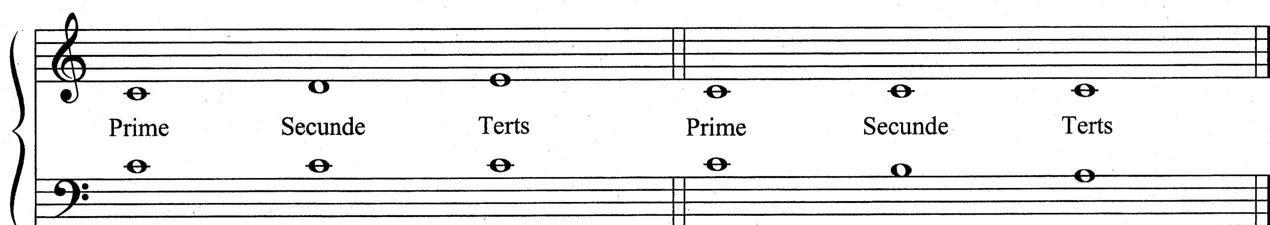

Samenklinkende intervallen

Tot nu toe klonken de verschillende tonen van een interval *na elkaar*, zoals bij een *melodie.*
We noemen dat *melodische* intervallen.
We kunnen de intervallen ook *tegelijk* laten klinken.
Je speelt dan dus twee tonen als samenklank, een *harmonie*, tegelijk.
We noemen dat *harmonische* intervallen.
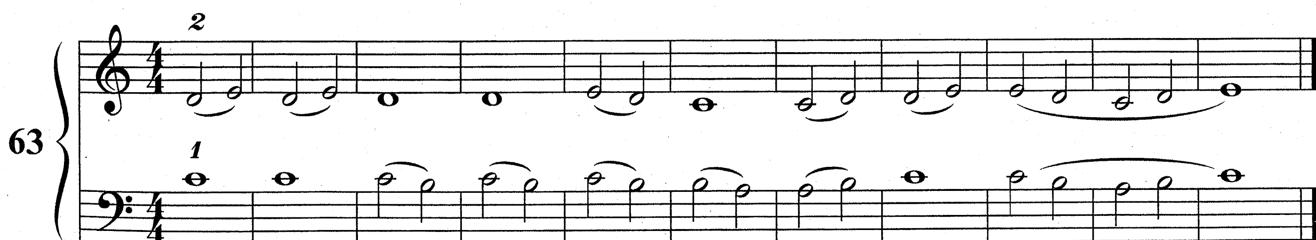
Luister eens goed naar het verschil in *klankkarakter:*
de *secunde* klinkt vrij scherp. De tonen botsen een beetje met elkaar.
We noemen dat een *dissonant.*
De *terts* heeft een rustige harmonieuze klank. We noemen dat *consonant.*
De *prime* klinkt volkomen rustig: het is een *volkomen consonant.*

Speel de intervallen en luister goed naar de samenklank daarvan.

Oefen bij de volgende stukjes steeds eerst de beide handen apart en pas daarna samen.

62

63

64

65 Sur le pont d' Avignon

66 Duits volksliedje
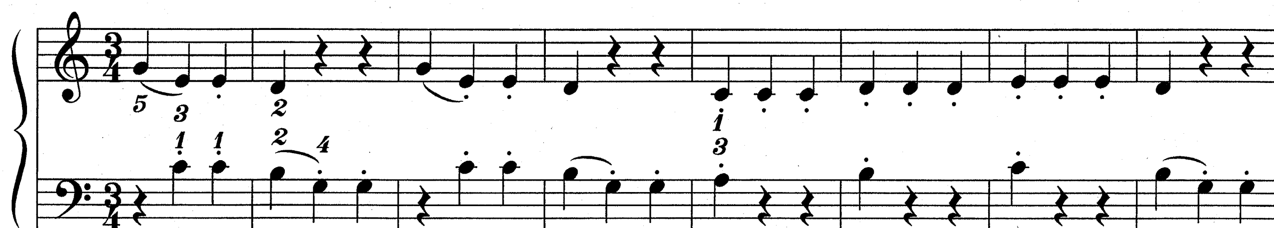
5 3 5 4 1 3 2 5
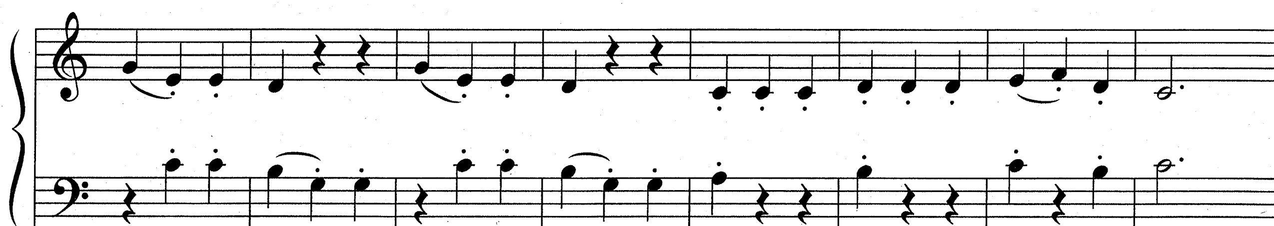
67 Lentedansje
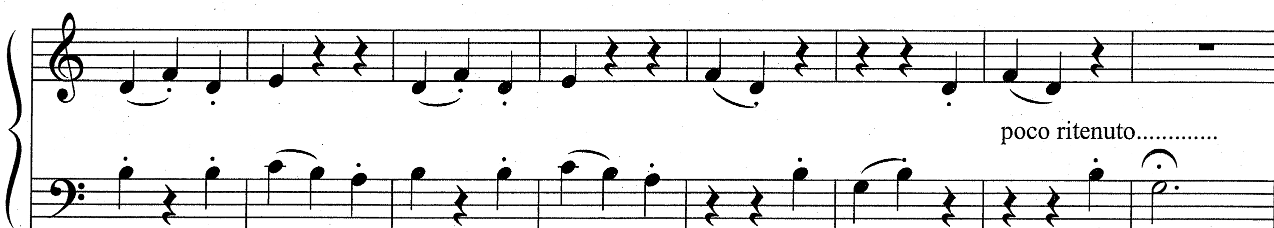
Let op: in de 3e regel moeten we bij *poco ritenuto* even vertragen.
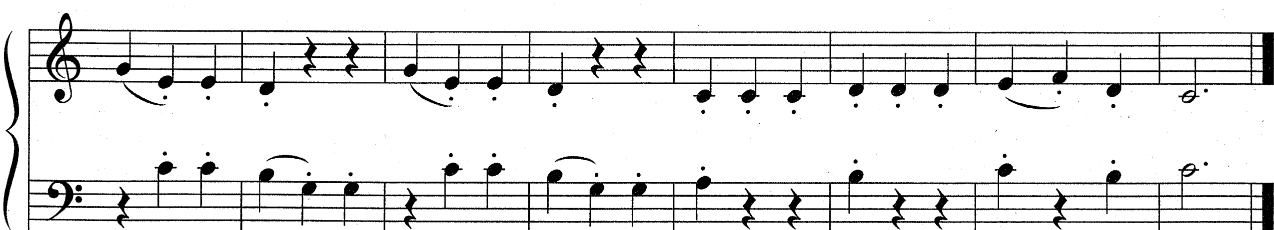
Het teken 𝄐 is een *fermate.*

Dat betekent: de noot wat langer aanhouden dan zou moeten.

We kunnen intervallen ook in *één hand* samen laten klinken.
Probeer het maar eens en let er goed op dat je de toetsen precies *gelijk* aanslaat.
Neem ook het noten*beeld* van deze *harmonische* intervallen goed in je op,
zodat je ze direct herkent en met gemak kunt spelen.

68

69

70

71 Spel van secundes en tertsen

Let op: dit is een leuk maar een vrij lastig stukje! Benoem voor je gaat spelen eerst de intervallen.
Studeer daarna eerst heel langzaam. Als dat goed gaat probeer je ook sneller te spelen.
Registratie: Prestant 8', Octaaf 4'

72 Een regenachtig boottochtje

Let bij nr. 72 goed op de legato bogen, ook nu je met de andere hand de harmonische intervallen staccato moet spelen. Oefen eerst apart, daarna samen. Speel, zo mogelijk, op twee klavieren
Registratie LH: Prestant 8' en Holpijp 8' RH: Fluiten 8' en 4'

4
2
1
2
1
3
4
4
2
poco ritenuto.............

73 Treurmars

Naast de bogen voor het legato en de puntjes van het staccato kennen we nog een aanslagsoort, namelijk het *portato* (gedragen).
Dit wordt aangegeven met een streepje boven of onder de noten.
Bij het portato-spel wordt er niet gebonden, maar sla je de noot ook niet te kort aan.
Portato ligt dus tussen het legato en staccato in.
Let verder ook op de twee vingerposities van de RH: duim op *D* of duim op *C*.
Kies voor een donkere registratie bijv. een Bourdon 16'. Bij een 16' klinkt alles een octaaf lager dan genoteerd. Neem daarnaast een Fluit 8'.

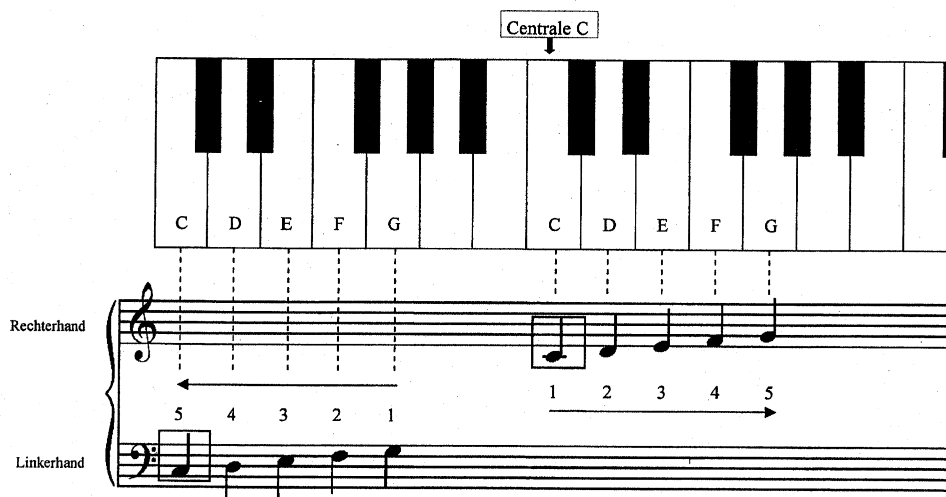
Rustig tempo

poco ritenuto

Hoofdstuk 5
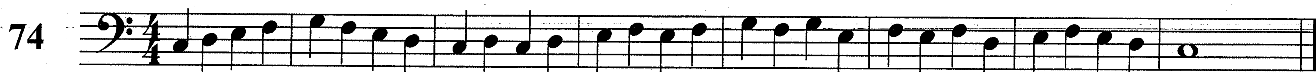
Uitbreiding van het toongebied en nieuwe intervallen

We gaan ons toongebied naar beneden uitbreiden.
De noten in de vierkantjes zijn allemaal c's.
Met behulp van het alfabetcirkeltje uit hoofdstuk 2 kun je de notennamen makkelijk afleiden.
Leer ze goed uit je hoofd!

We oefenen de nieuwe noten: speel de beide volgende stukjes langzaam en aandachtig terwijl je de notennamen hard op mee leest of zingt.

74

75

Kwarten en kwinten

We gaan twee nieuwe intervallen leren:
Bij een kwart (4e) maak je een sprong: je slaat *twee* toetsen over.
Op de notenbalk zie je de noten: *op* de lijn naar *tussen* de lijnen, of
tussen de lijnen naar op de lijn.

Bij een *kwint* (5e) maak je een nog grotere sprong: je slaat drie toetsen over.
Op de notenbalk zie je de noten: *op* de lijn naar *op* de lijn, of
tussen de lijnen naar *tussen* de lijnen.

Speel deze intervallen, luister goed naar de klank en neem de klank en het beeld van deze intervallen goed in je geheugen op.

kwart **kwint** **kwart** **kwint**

76

77

78

1 4 2 5 *4 1 5 2*

79

80 Echostukje

Let op het 8va teken
Dat betekent: het fragment onder de stippellijn moet een octaaf hoger worden gespeeld.

1 4 2 5
5 2 4 1 4 1

8va
8va

81 Tinnen soldaatjes

Registratie: LH Holpijp 8', Vox Humana 8' RH Fluiten 8' en 4', Sesquialter.
De Vox Humana lijkt een beetje op de Regaal (zie nr. 59).
De Sesquialter heeft allerlei extra tonen, die de klank heel apart maken.

Alle herhalingen RH een octaaf hoger

II 3
I 5

I
poco ritenuto................................

82 Kwarten en kwintendansje

In het vorige hoofdstuk merkten we al dat het tegelijk legato en staccato spelen met twee handen niet zo makkelijk is.
Bij de onderstaande oefeningen wordt dat nog iets moeilijker.
Het gaat hier namelijk om *repeterende* (herhaalde) tonen, waarbij je de vingers natuurlijk altijd moet optillen, ook wanneer je de met andere hand op dat moment moet binden.
Ook kunnen de fraseringsbogen in beide handen op verschillende plaatsen liggen, zodat je de ene hand moet optillen terwijl je de andere hand daar moet binden.
Je zult merken dat beide handen eigenlijk steeds het zelfde willen doen, maar dat is in de onderstaande oefeningen dus *niet* de bedoeling!
Om het studeren te vergemakkelijken worden de repeterende noten in de eerste oefeningen van extra noten met rusten voorzien.
Later maken alleen de portato- en staccato- tekens duidelijk waar moet worden opgetild. Studeer deze oefeningen *langzaam en geconcentreerd* in!

83

84 Eenvoudige canon

Bij een canon *imiteren* de verschillende partijen elkaar, ze doen elkaar dus na.
De LH begint een maat *na* de RH en speelt vervolgens precies hetzelfde als de RH.
Let ook op de herhalingshaken. Speel tot de dubbele streep onder haak 1.
Bij de herhaling sla je haak 1 over en ga je verder onder haak 2.

1* 2*

Speel de herhaling van nr. 85 een octaaf hoger.

85

86

Bij nr. 88, *Oud volksliedje*, moet je op twee plaatsen bij repeterende tonen je vinger wisselen. Daarbij schuift je hand dus op.
We oefenen het eerst even:

87

88 Oud volksliedje

We registreren dit liedje met een fluit 4'. Het stukje klinkt daarbij dus, zoals we weten, een octaaf *hoger* dan genoteerd.
Benoem, *voor* dat je gaat spelen, van beide handen, alle tot nu toe geleerde *melodische* intervallen.

We kunnen de *kwarten* en *kwinten* natuurlijk ook weer als *harmonische* intervallen in één hand gebruiken. Sla onderstaande *kwarten* en *kwinten* aan en luister goed naar de klank.
Het karakter van deze intervallen is *rustig* en *stabiel*; ze zijn net als de prime: *volkomen consonant*.

RH LH

Herhaal nr. 89 en 90 een octaaf hoger.
Speel non legato (niet gebonden)

89

90

91 Joggen

Dit stukje moet je snel spelen, maar om dat goed te leren, studeren we het natuurlijk eerst weer langzaam en aandachtig in.
Let goed op de klavierwisselingen. We beginnen steeds op klavier I, de herhaling is op klavier II.
Wie maar één klavier heeft, kan de herhalingen ook een octaaf hoger spelen.

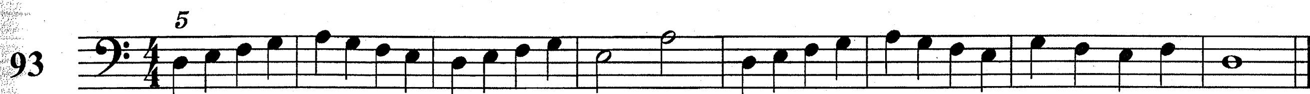
92 Oh when the Saints

Vaak begint een stukje niet op de eerste tel van een maat, maar op *één van de volgende* tellen. Zo'n onvolledige maat noemen we een *opmaat.*
De *opmaat* vormt *samen met de slotmaat één volledige maat.*
In *Oh when the Saints* begin je op de 2e tel. De slotmaat heeft dus slechts één tel, namelijk de tel die bij de opmaat was weggelaten.

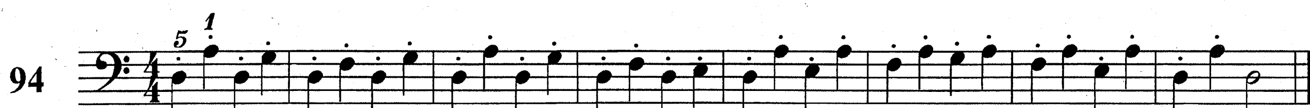
Bij de volgende stukjes schuiven we de linker hand één noot op, zodat we nu de pink op de d klaarzetten.

We oefenen weer even met een paar speel-lees stukjes.
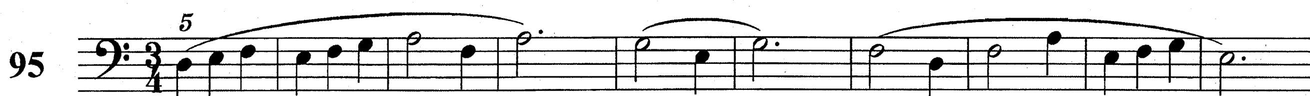
93
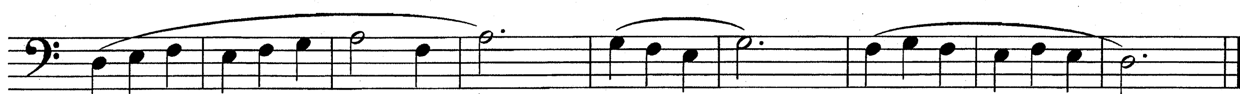

94

95

Benoem vóór je gaat spelen, eerst de intervallen.
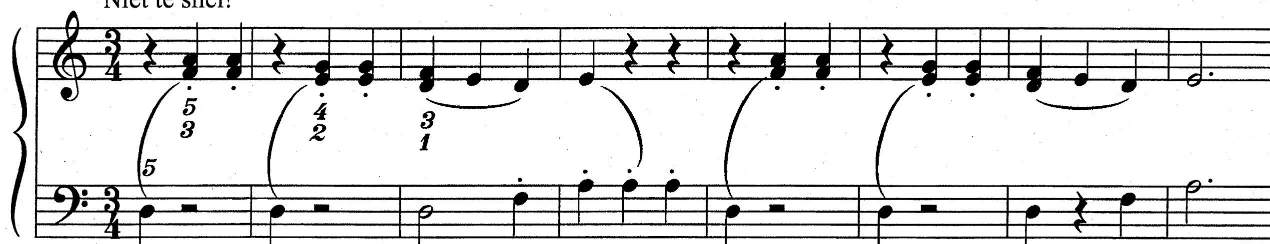
96
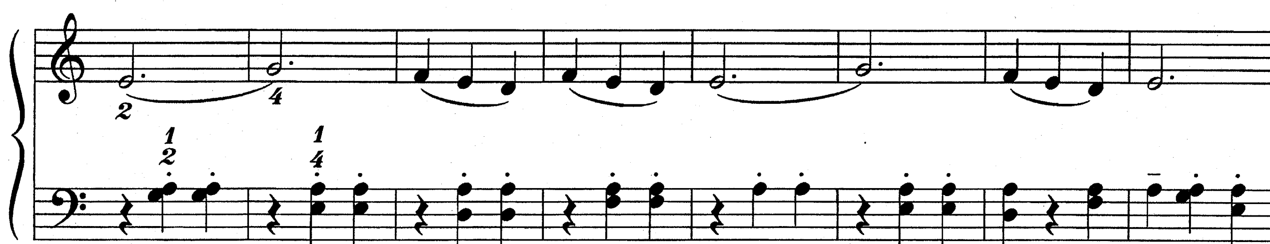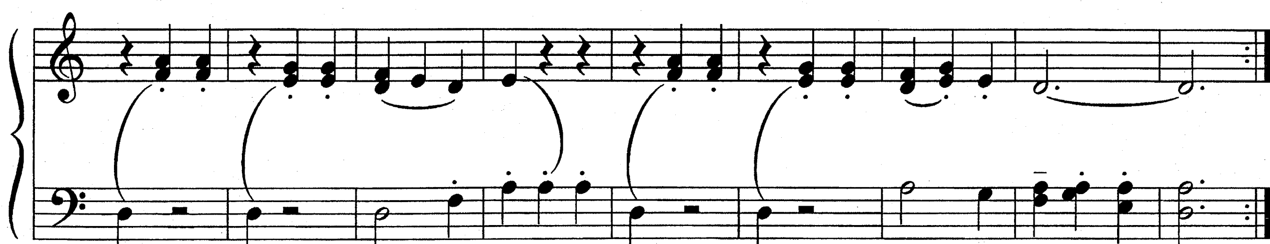

97 Het jonge danseresje

speel de herhaling een octaaf hoger.

Niet te snel!

98 Dansende muggen

Vraag: Welke twee intervallen worden in dit stukje in de RH gebruikt?
Wijs alle *melodische kwarten en kwinten* in de LH aan!

Registratie: Viola di Gamba 8' en Fluit 4'.
De Viola di Gamba is een zacht strijkend register.
Samen met de Fluit 4' geeft het hier een mooie en aparte klank.

8va
3 1 5 3
1 8va 5 1
2 1 5 4 8va
2 8va 4
8va
8va
8va
4 8va
poco ritenuto...............................

In nr. 103 (Wiegenlied) komen nog al veel parallelle tertsen voor,
die gebonden moeten worden gespeeld.
Dit is geen gemakkelijke techniek, daarom oefenen we dit in de volgende stukjes.
Let er op, dat je de tertsen goed bindt en precies gelijk aanslaat.

99

Legato

3 4 5 4
1 2 3 2

5 4 3 4
3 2 1 2

Speel nr. 99 nog eens, maar nu in de C-positie, dus één toon lager.

100

1 2 3 2
3 4 5 4

3 2 1 2
5 4 3 4

Speel nr. 100 nog eens in de C - positie.

Nu oefenen we beide posities in één stukje door elkaar.

101

3 3 3 3 3 5 3 3 3
1 1 1 1 1 3 1 1 1

102

3 3 3 3 3 1 3 3 3
5 5 5 5 5 3 5 5 5

103 Wiegenlied

In dit stukje moet je goed uitkijken in welke posities je moet spelen.
C- en D- positie worden door elkaar gebruikt en je moet goed opletten met *welke hand* je moet opschuiven, want ze schuiven vaak niet allebei tegelijk op!
Als je goed op de juiste *noten* èn op de juiste *vingers* let, zal het vast wel lukken!
Let ook op de klavierwisseling in de vijfde regel. Als je maar één klavier hebt, speel dan wat op het tweede klavier zou moeten, een octaaf hoger.
Kies voor beide klavieren een zachte registratie.

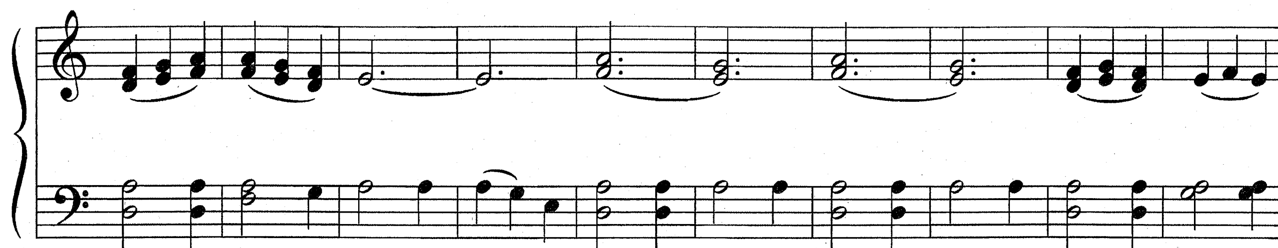
I p (piano) betekent zacht.
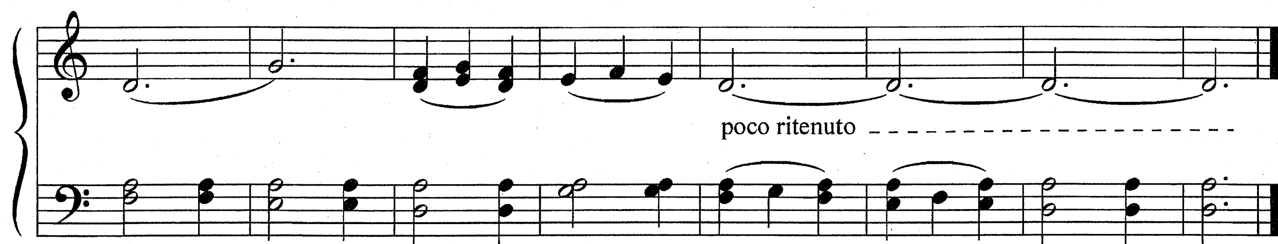
II pp (pianissimo) betekent zeer zacht.

I

in het eerste tempo

II poco ritenuto............ I a tempo

poco ritenuto